Ա.Ջ.Դ.Ա.Ր.Ա.Ր

ՀԱՄԻՐԱՅ ԱՄՍՈՅ

1794

Էջ. Հանուածք Պատմութեան հնդկաց (այլնդրէ գործոյ Ջէկի) ուսուցչի անգլիաց ՅԱՇՏԵՊՈՒՐԻ : Այժմ սկսեալ ի ՃՅ էջէն էջն նոյն գերդակին :

Ե՛ի լուսանալ յառաւօտուն զարթեաւ Ջէկին , եկն տէր տանն յանմիկ վերահասու լինիլ գործա- րարաց իւրոց : ետես անդ ոչ Ջէկին և յետ տե՛ղ կանալոյն ամ՛ անցից նորայ նախատեաց նմա զի այն- պէս անզգործ և ծուլ անցուցանէր զժամանակս իւր , էհարց նմա ի՛ է վասն էր ոչ աշխատիս առ ի պատանել լոյ զկերակուր :

Պատասխանեալ Ջէկին ասէ այդմ միայն յոյժ ջանամ և փափակիմ և եթէ տէրդ գործատանդ յայսմիկ հաճեացիս դոր ծակից առնել զնս անդ ծառայից քոց , ուխտեմ տեառն իմոյ զի զոր ինչ և հրամայեսցես յանձն առեալ ծառայել լոցեմ վասն քոյ- ւոյք կերտրեանն իմոյ :

Պատասխանեաց տէրն եթէ հաւատեաւ խօսիս փու- թով կարեմ փորձել զքեզ քանզի ոչ ոք ծուլ և պղերդ կարէ կեալ աստ :

Կոչեաց զգործակալն իւր և հրամայեաց նմա նստուցա- նել Ջէկին ի գործ և տալ նմա վարձս ըստ համեմատ գործոյն իւրոյ :

Եւ Ջէկին այժմ մնաւծէր զի էր ինքն ի կատարեալ եր- ջանկութեան , և աշխատէր ի վերայ գործոյն այնքան ջանացո- ղա-

զուրթք՝ զոր վուրթանակի սատցաւ միխիթարական իմն ուտեստ, և շահեաց զսիրտս տեառն իւրոյ ։

Տարաբախտ ջկնա անհետազօտէր՝ի խօսել ին, և պատուհաս ամենեցուն պատմուրթիւն ծննդեան իւրոյ և պուտուճն, զոյս երգև առիթ տղայոյ առ՝ի այսպանել զջկնն, և յորժամ ուրախ լինէին, սկսանէին կոչել զնա մուրացիկ, կամ որդի մուրացկի, և հանէին զձայն այծոյ • զայսպիսի կատակս կարի խորթեր իբր բարկացող քնուրթեան նորայ, և ոչ երբէք դադարէր մտածել զի անպատեհ նուրթիւնէր զայնպիսի բարբառ, որով յորժամ՝ի աղմկի և՝ի խռովուրթեան կայր, և տունն այն վերացեալ, տէրն նորա թէպետ ամ զործով հանգեցուցէր նմա զկայն վասն բարկուրթեան նորայ երկեայ էրև, և եդ՝ի մտի ողրթէ կարելիէ յայսմիկ զործովս միայն՝ի քայ դարձուսցէ նմա՝ի տանէ իւրմէ ։

Յաւուր միում յորժամ բազում ամիրայք և տիկնայք եկեալէին տեսանել զպարծն, և տէր տանն առաջնորդէր զնա և պարզայայտէր նոցայ զպարծն զնա ։

Զարմանային նոքայ՝ի տեսանել այլև այլ գործս որով զնա ազգ երկաթոյ շինիւր առ՝ի լինել գործիս մարդկան, ասէին զգուշրթեամբ զքրայն և զհալոյն երկաթին զոր ջուռայանէին և զայլ հրահանգս հալէին իքրև զջուր և հեղեալ լինիւր նման հրոյ ։

Եւս առաւել զարմանային՝ի վերայ մեքենայի միոյ զոր ջուրն շրջեցուցանէր զանիւս հաստատակ այս և նայն գործիքն հարկին զկռանս բազումս՝ի վերայ սալի և այնու պատրաստէին զնա երկաթեայ պիտանիս ըստ կամայ իւրեանց ։

Եւ յորժամ նոքայ այսպիսի վերահասուրթեանց էին, յանկարծակի լուան զձայն աղմկի՝ի միւս կողմն շինուածոյն, և՝ի հարցանել տանուտեառն զպատճառս, ասացին նմա թէ այն փոքրիկ ջկնէ զոր մարտնչի ընդ թօմաս ածխատարին, իբրև լուաւ տէրն զոչեաց բարկուրթեամբ և ասէ ոչ զոյ խաղտրուրթիւն աստ մինչ աստէ չարդ այդ, ածէք զդա առիս վաղվաղակի և ես հանից զդա արտաքս, և յայնժամ եկն ջկնն թաւթաւելով արեամբ և եկաց առաջի բարկացեալ դատաւորին (որ տեառն իւրոյ) յոժ

հան

հանդարտութիւնը, և թարց քանի մը լալ ցուցանելով զկերպս։

Ահա տէրն՝ ասաց Տատուցումն շնորհաց իմոց ո՞վ դու չըթաւարոյ ոչ կարես դու թագէ մի հանդչել՝ ի կազդոյ և՝ ի կառուցոյ, բայց ասեմ քեզ զի այլ ոչ կարեմ համբերել, վասն որոյ այսու հետև դու այլևս մի ապատցես զործս վասն իմ։

Պատասխանեաց ՋԷկն յոյժ խոնարհութեամբ և ասէ տրտունեմ տէր իմ զի անպատրաստ եղէ և նեղեցի զքեզ այնքան, և ցասեմ զի աչ երբէք արարի զդիմաս յոյմէ չի տէ մտեալ եմ ատա, և եթէ մես պարծարբեն զործեսցեն զգործս իւրեանց, և ոչ նեղէին զես, դու այժմիկ ոչ վերատրեիր, և ոչ զանցատնեմ ասել, զի յորչն յայնմանէ զոր եկի ես ատա, ոչ երբէք քարկացուցի միոյ՝ ի նոցանէ, և կամ տեսիք դուք զի խնամեցի երբէք զարծել զոր ինչ հրամայեցաւ զես ըստ կարեաց իմոց։

Եկեալ անդ զործապետին առէ արդարև զայդ ամ և հաւատայ այդմ, և ես պատրիմ արդարատատ լինել առ փոքրիկ ՋԷկն և ասել զի ոչ գոյ ատա այլ ումն հառատա, զգատա, և աշխատասէր որպէս դա։ տուր դմայ զոր ինչ գործ որ կամիս և դայ ոչ երբէք թոռուս ոչ տրտնջի և ոչ ծուլանայ՝ ի գործոյն։ և եթէ ոչ իսէր այդ սակաւ քարկուրթիւն և կառուցէն՝ հաւատամ զի նման դմին ոչէ հնար գտանել՝ ի բոլոր անդ լայ։

Էանդարտեցաւ սակաւիկ մի տէրն և ասէ իսկ զինչ պատճառն զայս յանկարծ ազմկուրթեանս։

Պատասխանեալ ասաց ՋԷկն պատճառն թէ ամասին զոր քարտիսս լինէր և ասէր զի հայրն իմ էր մուրացիկ և մայր իմ այծ, և յոյժամ ասէի նման հանդարտ կալ շրջէր ի կնկայով շուրջ գտամբ, և այսու ոչ կարացի համբերել քանզի հայր իմ էր հանուեստ զինուոր, և եթէ ես արքեպիսկոպոս կամէին այծու ուրեմն նա քարի սուղ զուաձ պատրէ լինիլ վասն իմ, և այսու հետև ես ոչ կարեմ լսել զբարեխօսուրթիւն՝ ի նոցանէ որքան ունիցիմ կարողուրթիւն յանձին իմոյ, ՝ի վերայ յայսմ խօսակցուրթեանս քովանդակ լսողքն հազիւ կարացին պահել զինքեանս՝ ի ծիծաղելոյ և տէրն ասէ ցնա յոյժ հառաջաբար՝ ՋԷկ, զործեա զգործ քոյ՝ ի տուն իմոյ, և սպառնայր ԹԷոմասին և այլոց տղայից զի մի երբէք աւ՝ ի քարկուրթիւն նմա շարժեսցեն։

Ասց մի ՚ի տիկնայն յանցանէ յոյժ հաճեցաւ փոքրիկ ջէ-
կիս և յոյժամ լուաւ զպատմութիւնն նորա ասէ արդարև սա
պարտէ լինիլ այն փոքրիկ մանուկն զոր վասն իմ եբայց պդաւն
՚ի ճանապարհին որ անցեալէն ամբ բառզումբ և է ՚ի միտս իմ զոր
հաճեցայ զպտուկերն սորա և զի լուա զողբայր ՚ի կորստեան այծոյն
զոր դիեցուցեալէր սմայ , և ես իրաւի ցաւեցայ լսել զպատ-
մութիւն սորայ , և որովհետև ունի սա զոյգպիսի բարի բնու-
թիւն և վարք , եթէ դու հանես սմայ ՚ի քնակութէ քումմէ , ես իսկոյն
տարայց ՚ի ծառայութիւնս իմ ։

Եւ տէր գործատանն ասէ յայդմ մասին յոյժ ուրախեմ
զի տամ սմա ՚ի ծառայութիւն այսպիսի պատուական տիկնոջ , և
զգովութիւնն զոր արարին ՚ի սմանէ իրաւի զի արդարէ զայր , և
որպէս զմիւս գործարարքն ունին զաղմկասէր բնութիւնս և չէկս
անհամբերէ բնութեամբ , ես յուսահատիմ բառնալոյ զթշնամու-
թիւնս նոցա ։

Կոչեցին չէկն և ծանուցին նմա զհրաւիրուածն տիկնոջն
զոր իսկոյն հաւանեցաւ բառզում խնդարհութեամբ և զամ պատ-
րաստութեամբ և տիկնին ետ նմա զնշան տունն իւրոյ ։ (Թէ
որ կողմնէ)

Չէկս այս այժմիկ ՚ի նորոգ վարս կենացէր , զերեսս իւր
ունէր լվայեալս , և զհեռս իւր սանդրիճ յարդարեալ և զգե-
ցեալ յարմար պատմուճանս և երևիւր յոյժ արի և քաջ երիտա-
սարդ ։

Եւ էին գործք նորայ այս , ըզնական լինիլ ձիատանց , ջրել զե-
րիվարս , սրբել զկօշիկս , ՚ի հրեշտակութիւն գնալ , և առնել
զհանոյն ծառայութիւնս տան քնակութեան տէտուն իւրոյ և
այսու սատարութեամբ ծառայութեն փութով շահեաց զսիրտս
հաստրակութեան , ոչ անձկանայր զլինչ և իցէ ծառայութիւնս
առնել զոր հրամայէին նմայ , ոչ տրտնջէր ՚ի վերայ գործոյն և
ոչ երևիւր վստահիրտ , այլ այնքան հեզ և անվրդովէր ՚ի վարս
իւր զոր ամենեքեան զարմանային թէ ուստի իցէ աղմկալի բնու-
թիւնն նորա ։

Եւ ՚ի միջոց սակաւ ժամանակի եղև սայ սիրելի պաշտօ-
նատար ՚ի յաչս ամենեցուն , և յոյժ մեծամիտ լինէր նա յորժամ

քաղ

քաղցրութեամբ ընդ նմա խօսէին և կոչէին նմա փոքրիկ ղինուոր, ջէկ անուն նորայ կոչէր ՚ի կամս առողին կախեալ կայր, զայս էր պիտոյ պարծանք ջէկիս, և ուրախանայր թէ ՚ի պարտպուտիեան ժամանակի իւրում անցուցանէր այսպէս լարէր զհեծանոցս և կանգնեալ ՚ի մէջ դահանն ձիատան վարժէր ՚ի զինուորական գործս։

Այլ ինն վարս մի ՚ի կեանս ջէկին էր զոր այժմիկ յայտնեցաւ, և էր անչափ սէր և ցանկութիւն իւր առ ձիս։

՚Ի նոյն աւուրն զոր տարան նմա ՚ի ձիատունն այնքան ուրախ եղև և մրթմրթայր ընտելաբար առ անասունս՝ որ մարթէր մտածել զի և նա իցէ մի ՚ինոցանէ և կամ ընտանի նոցա։

Ջէկն ոչ երբէք վաստակէր յստակելով զնոսա և լուծանալով, և կառավարն ոչ այլընչ գործ ունէր առնելոյ քայց մի՝ այն նստիլ և վարել զկառս, զմ գործն որ ՚ի ձիատանն գոյր հաճատացին փոքրիկ ջէկին քանզի ոչ երբէք լուծան ՚ի գործոց յայնցանէ որք գոյին անդ։

Բայց վասն ոչ այլուսմ իրի այնքան ցնծայր ջէկն քան ՚ի յորժամ երբեմնապէս տիրուհին իւր երթայր սրտանց առ ՚ի զբօսանուլ՝ և հրամայէր ջէկին և նա հեծանել ՚ի վերայ ձիոյ միոյ և գնալ ընդ նմա քանզի բարեպէս հեծանէր և կառավարէր։

Եւ ջէկն այժմիկ ունէր ծանօթութիւնս բազումս հարկաւոր արհեստից, որ ծառայեալքն իբրև տարի մի դարբնոց և ՚ի սմանէ այնքան դաստարկէր ՚ի ծանօթութենէն որպէս ՚ի զինուորութենէ, և որպէս օր ըստ օրէ իմաստանայր և երկայնամիտ լինէր ՚ի վերայ աշխարհս, ետես զի ոչ ինչ կարէ լինել առնել թալց երկոտի, և սկսաւ քննել զի է իրաւի իցէ, և ասէ որպէս վարեցից զարս, որպէս փորեցից զայլս որպէս կայծակն արարիչ առ ՚ի երից զկերակուրս, որպէս պայտադործեցից զձիս, և կամ ոչ առնիցեմ զինչ և իցէ գործս ՚ի վերայ երկրի, եզի է երկաթագործն ոչ առցէ նե զուզոթ պատրաստել գործիս վասն այնր ամի։

Ա յսպէս ջէկն երբեմն պանծայր զգիտուութենէ իւրմէ և զերազոյն հասարէր զինքն քան զվիւս ծառայիցն։

և

և զայսոսիկ մտածուելի իւնս քննականապէս եդ ՚ի մտի ջէկին գիր արժանաւորութիւն այս գործն դարբնութեան , և վի յաճախապէս երթայր պոյտելյ (այսինքն նաւերլոյ) զձին , ուստ շինել զպայտս և պայտաւնել զձիս այնքան բարեպէս որպէս մի ՚ի յարուեստաւորաց քաղաքին ։

Եւ իղձն ջէկին ոչ երեք միայն ՚ի վերայ դարբնութեան էր առաջել և ՚ի վերայ երիվարաց , և գործեաց նոցին , և ՚ի միջոց փոքր ժամանակի ուստ կատարելապէս շինել զթամբս , նա և ջէկս այս երբեմն վերահասուս լինէր հիւանդաց յորժամ գործէին և երբեմն գողանալով ՚ի գործեաց նոցայ և գործէր այնու վերջապէս ՚ի միջոցի փոքր ժամանակի կատարեալ եղև առ այս , որպէս ՚ի յայլ գործս , այնքան մինչ համարիւր յամենեցունց լինել որպէս զպատանի ոմն խորագէտ և աշխատասէր ։

՚Ի միջ ընտանեացս այսոցիկ զոր ջէկն կայր էր և երիտասարդ ոմն եղբօր որդի տիկնոյն իւրոյ զոր կորուսեալէր զընտանիս իւր մահուամբ և վասն այն քնակէր ընդ քեռ հօրն իւրոյ , անուն սոթայ էր ուիլէտ և էր սա փոքր հասակաւ քան զջէկն և քարի քնութեամբ պատանի , փութանակի ծանօթացաւ նմա , և սերտանայր զընկերակցութիւնէ նորա ։

Եւ ջէկս իրսէի զի արժանէր քարի ընկերակցոյ , թէ և ոչ ունէր , և ոչ կարէր պարծիլ յաւտմանէ իւրմէ , քայց քարքն նոցայ ազատէր յամէ մոլութեանց , զոր քաղուէք ՚ի հասարակաց մարդ ՚ի յայսմ մոլութիւնս ։

Այլ և ջէկն ոչ երբէք երդնայր և ոչ խօսէր երբէք զբանս սպուծոլս , այլ յարաժամ յոյժ քաղաքավարէր ընդ մեծամեծս իւր , և նմանապէս բարեբարոյ ընդ հաճոստան իւր , և ի ծառայութիւն անասնոց զոր յանձնեալէին նմա , ոչ թէ միայն պահպանէր վնասա առ ի ուշնայն նեղել լոյ՝ այլ և ոչ երբէք հեղգայր առնել նոցա բարի ծառայութիւնս , և յաճել քան զայս էր սա զգաստ , բարի , քաջ , արի , և աշխատասէր , և ատէր պատահօսաւթիւն որպէս արք բարիք առնեն ։

Պարոն ուիլէտն այժմիկ սկսեալ յարաժամ խաղ առնէր ընդ սմա գնտակս և զայլ խաղս զոր ի յաճմ խաղս յայսմիկ կարի քաջ տեղակէր ջէկն քան զնա ։

Ընդ պարոն ուիլէտն զփոքրիկ մի ձի զոր յանձնեալ էին առ ի պահպանութիւն ջէկին , և ջէկն ոչ թէ միայն բարեպէս գգուշանայր քայց հեծանոյր երբեմն և քառաւմ վտիտկութիւնք և երթայր սանձառ ճանապարհ , և ի միջոց փոքր ժամանակի արար նմա յոյժ գեղեցիկ և բարեընթաց ձի , զինեանն ոչ դատանիւր ի քովանդակ գաշառին ։

Ջէկս ուսեալէր զայս մասն ինչ իւր աշխատութեամբն , և մասն ինչ զգուշութեամբ վերահասու լինել լով ձիավարի միոյ զոր սակաւ ժամանակէր յորմէ հետէ ցուցեալէր զարձեսան զայն մեր ի գեօղն յայնմիկ ։ ջէկն այնքան ջանացաւ շահել զսիրտ նր և այնպէս բարեպէս գործ ածէր զժամանակս իւր զի քաւականս եղև նմա ուսանիլ զինչ զոր տեսանէր , և յորժամ կամէր ցնծալ ընդ ծառայակցաց և ընդ փոքրիկ տեառն իւրոյ հեծանէր իբրև դերձակն իւրևանց առ պաշտաւն քրիստոփորտ ։

երիտասարդ պարոնն այն ունէր ուսուցիչ մի զոր գայր առ նա ե
րիցս ի շաբաթի ու և ուսուցանէր նմա վճռաբանուէն , գրել
և պաշտպարագրութիւն , և ջէկս երբեմն երթայր և կանգնէր ի
մէջ մենարանին , և մինչ դեռ վարժէր պարոնն յուսուցչէ իւրմէ
լսէր ջէկն ամի ըստ համեմատ սովորութեան իւրոյ , այնքան մտա
ռութեամբ մինչ ընկալաւ զգաղափար շահաբէտութիւն վճռանձին
շահեցման իւրոյ :

Ջէկս այս այժմիկ ունէր վսակաւ դրամս և մանր ինչ ի
նմանէ առեալ տարաւ ընդ իւր առ ի գնել դրիչ , թուղթ , և
քարեա տախտակ այսինքն ըռզամնքար , և սովորութիւն արար
ի գիշեր ի վարժիլ զոր ինչ ի ուսընջան լուեալէր և կամ տեսեր ,
և փոքրիկ տէրն սորին զոր սիրէր ամա հաճատատեաւ , յորժամ ե
տես զսա այսպիսի ցանկացող ուսմանց հնարեաց որպէս և կարա
ցաւ զի կերպիւ իւիք յարտաժամ նմա ի խոյի յայնմիկ ունիցի , ուր
ընկալնայր զուսուցչէ իւրմէ :

Եւ այսպէս յառաջանայր ջէկն ի քանի մի ամս ի կեանս
յանդորրս և կատարէր զամ հարկս իւր որով մխիթարէր տիկնոյն
իւրոյ յոյժ :

Տարաբախտ պատահումն ինչ ի վերջումն պատահեցաւ
զոր արգելեաց զանդորրութիւնն ինմանէ և եղև զի յաճուր մի
ումեմն պատանի ումն անլսիւ եկն ի տեսութիւն պարոն ուիլէտին և
զի պատանիս այս սնեալէր ի ֆրանսա և ի մէջ անլսիւ սրանցն
անգլից ունէր յոյժ անախտութիւն և սիգաւորութիւն , և զմե
ծամտութիւնս առ պակասաւորս և առ հասարակս , զգեստն իւր
էր յոյժ ի հասարակութենէ , նաև վարքն իւր քանզի ծախէր
զկէս ժամանակս աւուրն նորոգելով զզուխս իւր և զքսակ մի
մեծ և սեաւ կապեալ ունէր զհերս իւր ի յետկոյս և երբեմն
իբրև ժամ մի հայէր ատ և անդ ի հայել ընջ ունելով գլխոյկ իւր

ի

Յինեբքոյ Թևոց իւրոց, և սուր իմն կախեցալ Ի վերայ ոտիցն իւրմէ, պատմիս այս ունէր մեծամտութիւն առ Տանտրակու Էն և ոչ կարէր ծանծկել, և յորժամ լռէաւ զպատմութիւն չէկին ծննդեան և անդեան Նորա ոչ կամէր ինալ ընդ նմա Ի մի խոսի։

Չէկին փութով ծանեաւ զվարս օտարականին յոյնմիկ որ վասն իւր մտածէր ան յօրմնարս, նախադոյն կամեցաւ բառնալ զոյն քաղաքավարութիւն եամբ և քաղցրութիւն եամբ որքան որ կարէր, բայց յորժամ ոչ կարաց խնդարհութիւն եամբ ոչ ինչ առնել՝ և ալ քնութիւն եամբ էր բարկացող բորբոքեցաւ Ի բարկութիւն, և այնքան համարձակաբար զոր կարէր պարզապէս ցուցանէր նմա զբարկութիւն իւն զոյն զոր զգայր։

Իբ եղև յաւուր միում զի չէկին անպատուհասեցաւ յոյժ Ի յերիտասարդէս այսմիկ, և յորժամ երթայր Ի փողոցն, հանդիպեցաւ Թովչի միոյ զոր ունէր ընդ իւր բազում անառուն Ի վանդակի միում, և գայր Ի մէրձակայ պիւղէ տնտի, Ի մէջ բոլոր անտոցս ունէր և միջակ բարձրութիւ զկապիկ իմն զոր ոչ էր Ի ներքոյ ծածկութիւն Ի որպէս զմիւսքն, և առնէր այնքան հնազոյն խաղս և պարս մինչ բազմութիւն զրաւեաց զմիտս չէկին և յոյժ հաճոյ Թուեցաւ նմա, որով հետև ունէր սա ցանկութիւն չամ ապ ծաղքելոց։

Ցետ բազում և պանապան խօսակցութեան, քանզի Թովչին այս կամէր վաճառել զկապիկն, ասաց չէկին զի ես Թէ կամիցիս գնել տացից զոյս Ի կէս դրամոյ, և որպէս ասացաք չէկին Ի

'ի ցանկութենէն ոչ կարէր հրաժարիլ, և զի պարծանս համարէր լինիլ տէր զօրացուցիչ անասնոյս յոյժ, հաւանեցաւ հրաժիրմանն. բայց յորժամ դնեաց զայն և տէրն գնաց, առեալ զայն 'ի ձեռս երկայն իմն շնթայիւք տանէր 'ի տուն։

Փութանակի տարջացաւ վասն վաղվաղոտութեան իւրոյ և ոչ գիտէր թէ ուր վաճառեսցէ զայն, և որպէս ոչ կարաց գտանել հնարս ինչ՝ քան զի զօրութեամբ ընդ իւր 'ի տուն, և փակեաց զկապիկն յանկեան մի 'ի տան զոր ոչ ինչ հարկաւորութիւն գոյր 'ի նմա, այսպէս պահպանեաց զաճուրս քազմամ թարց իմն վտանգի, և յաճախ երթայր 'ի տեսութիւն նորին ունել լով ընդ իւր զխնձորս և կամ զայլ ինչ պտուղս զոր կարէր գտանել. և 'ի մէջ զտնական խաղալ կարէր կապկն ուսեալ ասէր կանգնել 'ի վերայ ծնկաց իւրոց և մարդ ատարաս ողջունել միաբանութեան յերբ հրամայէին նմա։

Ջէկն զոր յոյժ զուարճանայր տեսանել լավ զկատարել խաղս վարս քարեկամին իւրոյ (այսինքն կապկին) ոչ կարաց հանդուրժել 'ի քարկուծ ենէ զոր էր ծրարեալ 'ի սրտի իւրում և զքէնն այնմ պատանեկին զոր ի կենդանէր այցելութէ. և յաւուր միում օրինեալ գտաւ առիւծ ալիս օրով սպիտակացուց զգլուխ կապկին, և թղթեա քաղէ մի կապեաց 'ի յետկոյս պարանոցի նորա և ետ զհին գլխակ մի 'ի ներքոյ քաղքն նորա, և կապեաց երկաթեայ տապար մի 'ի կողմն նորա փոխանակ սրոյ, և այսպէս զգեցուցեալ զկապիկն տարաւ մեծաւ խայտալով և կոչէր նմա մօնսիւր այսինքն պարոն, և քաղաքացիքն տեսանելով զայն ծիծաղեցան զերկն այնքան զոր այնքան ժամանակ ուսեալէր 'ի խօսակցութէ այցելուս յեկելոց, պատհեցաւ տարաբախտաբար զի 'ի ժամուն յայնմիկ անցանէր ընդ այն պատանին այն և ետես համեմատ զօրի նմին

Նակն իւր և ամ չարութիւնն փոքրիկ չէկլին որ առաջնորդէր նմա և կոչէր առ լոկ ի բարձրացուսցէ զչալուխն նայեցի իբրև այր որն ֆիշճնաբէլ այսինքն նորակերպել, բարկացաւ պատասխանին այն. իսկոյն էհան զսուրն յագդերէ իւրմէ և չոգաւ առ ողորմելն անաստուածն ծակեաց էհար և եսպան, և չէկլնըր ոչ ուներ ըմբռներլն զնուրթուն զի տեսցէ հանդարտաբար կայսպիսի բարկութիւն կատարեալ ի վերայ անանանց միոյ գոր մերկր իբրև զքարեկամն իւր, վասն որոյ արձակեցաւ ի վերայ նորայ յոժ կայծակաղեալ և հառ բարկութեամբ դստրն ի ձեռանէ նորայ և

մանրեաց, և պատանին այն ի յոյժ բարկութենէ չէկլին անկաւ ի գետնի թէ պէտ ինսա ոչ եղև սնձին նորայ այլ ցխատեցան հանդերձք նր և ապականեցաւ ամ վերդք հանդերձի նորայ, և

յայն

յայնժամ լուեալ տիրուհւոյն նէ զձայնն աղմկի եկն փութաթ անակի ՚ի վայր՝ և զբարկութիւն ջէկին պարզապէս տեսանել եղև ՚ի յերեսս նորա և ոչ էր հարկ որմնել այլոյ ։

Ջէկս իրաւի յոյժ հնազանդէր տիրուհւոյն իւրոյ, թախծեալ եղև զոր վերաւորեալէր նմա ։

Տիկինն հրամայեաց ջէկին դի առաժամայն հայցեսցէ զքողութիւն յերիտասարդէն յայնմանէ՝ քանզի թարց այնմ ոչ կարէ նստել ՚ի գերտաստանի յայնմիկ, և ջէկս այսմ հրմանէ յանդգնեաց, յանձնէառ իրաւի զի բամբասելէր ՚ի պատճառն գրգռութեան զոր խորհեալէր առ ՚ի ծաղրել և նախատել զբարեկամն տիկնոջն իւրոյ, քայց զոր ինչ արարեալէր վասն գտանելոյ հատուցումն բարեկամին իւրոյ կապկի, ոչ ինչ մտածէր թէ վասն այն և նա դարձեալ լինելոյ և ոչ վասն քանիս այսմիկ խոնարհեցայի և ոչ առ թագաւորս ։

Եւ զայս յանդգնութիւն ջէկին եղև առիթ ՚ի քայ վարելոյն նմա յայնմ տեղւոջէ զոր իրաւի կարի տրտումէր տիրոջն և առաւել պարոն ուիլէմն, վասն որոյ ջէկին ժողովեաց զամ հադերձիւր ՚ի կապոյս մի և ետ հրաժարական ողջոյնն ամ ծառայակցաց իւրոց չդաւաճ վերստին առնել զարձակութիւն ՚ի բարեգոյթ տեսանէ իւրմէ, և այսպէս վերստին ջէկս երերմաբ ընդէր

Զև ևս էր հեռացեալ ի նոցանէ էհաս ի գաճառս մի զոր բաղում վնոճորք ժողվեալ առնէին վերգս և ժողվէին ի վերայ նոցա բազում մարդիկք, զոր կամաւ ցանկային մտանել ի գործն այն, ջէկն ևս խառնեցաւ ընդ ամբոխն զոր շուրջ կային ընտրօղ զօրապետին, լսէր ցնծութեամբ զձայն քնարիցն և երգոց, և բարեպէս բարձրացեալ զգլուխ իւր և քայլ էր ի նոսայ զոր պարզապէս երևիւր գործն այն ոչ էր նորոգ նմա:

Զօրապետն փութ ածանակի ետես զնա և ծանեաւ ի տեսութենէն զի նա էր պարմ և ևզրեղ պատանի, եկն առնա ձեռամբ հարեալ ի յուսս նորայ հարցանելով թէ կամի և ինքն մտանիլ ի թիւս զօրացն և ասէ ի տեսութենէ դիմացդ երևի զի դու պատանի սրի ես, վասն որոյ եկ զկնի մեր և ոչ երկբայիմ զի ի սակաւ աւուրս դու այնքան կատարեալ զինուորես լինիս որպէս զայլք որք ծառայեցին յառել քան զմի ամ, առ որ ջէկն պատասխանա ինչ ետ և խոկուն լարելով զիսայն իւր կանգնեալ պահելով զգլուխս իւր և ընթանալով ի յամ կարգս վարժողութեան մինչ հիացեալ զօրապետին դոշեաց բարձրաձայն տեսանել պարզապէս զի դու երքեմն ի վնոճորութեան հցես լեալ և կարես հանդուրժել հրոյ որպէս մեք: և դու արի պատանի կեսցես երջանկութեամբ և ոչ ինչ գործ առնելոյ ունիցիս քան զի երբեմն պատերազմիլ վասն զի ազատորի, և քաղաքի քոյ և վասն ազգի քոյ որպէս ամ այր քաջ պարտ առնել, և ի սակաւ ժամանակի ոչ երկբայիմ զի տեսանես լոյս զքեզ զօրապետ և կամ

կամ իշխան ոմն, ունել լավ հարստութիւն քան զորոյսոցեմ՛ի վաճառականացքոյ։

Ասէ Ջէկն ցպօրսպետն ոչ գիտեմ ես ընդէ՞ր լինիլ ցոյվարձն իմ յորժամ մտիցեմ՛ի շարս զօրացն, պարտ մինչ գործ բանիլ, և կիսալ տարժանմամբ, և պարտիմ դնել զանձն իմ՛ի մեջ վտանգի, և երբէք յանցանիցեմ՛ի պատուհրանաց որբ ինչ զգանս քաղցմն, առաջակեալ զօրսպետն ասէ ուստի՞ փոքրիկ պատանեայս ուստա՞ւ կայս ամ, կարէ առ գիտնակ գոլ ձիոյն վնասել զդաւմարտ զօրացդ։ պատասխանեաց Ջէկն և ասէ ոչ ե՛րբեք դոյլ ի տակին դռնէ վասն իմ, թէպէտ գիտեմ ես կայս, բայց քանզի այժմ զկնի կամ յամ զործոյ և գանկամ յարաժամ հանձաւոյ քարի զնոցա որի, մտից և ես՛ի գործդ քոյ փութանակի։

Եւ զարձաւ զօրսպետն առ նա ասէ արի դու պատանի արի և ահա առաջաւորդն քոյ և դրաշն, և խոկայն ես ի նմա քանզի երկնչէր ձէ գուցէ վաղորդի մատոյ նորոյ փոխեսցի և այլպէս փոքրիկ Ջէկս ելիցէ վնասել։

Ընդ առս էին անցեալք աւուրս քառասն՛ի ժամանակէն յորմէ հետէ եմուտ Ջէկն՛ի կրճնս զօրացդ, հրամայեն ելիցէ գնալ՛ի ճանապարհ՛ի հնդկիս ու Ջէկս չուգաւ՛ի նոցանէն պաշտօն ունել լավ քան նաճավարուձ եան,

Զայսպիսի կռանք իսկապէս նորոյ լծվէր Ջէկին, քայց ձէ ելք ի սենեկան արիութեան և ձէ սրամտութեամբ ևզգուշութեամբ վերահասուձեամբն ոչ զանգանեցան

ստա

ՉՄՈՏՑՈՂ ԵՒ ՓԱՇԱՐԱՏ ՊԱՏՄՈՒԹԵՒՆ ՊԱՀԵՑԱՔ ԱՂ ՝Ի ՄԻԱՒ ԱՊԴԱՐԱՐՈՑՆ ԸՆԾԱՅԵԼ։

ասվ , հանդոյց կինքն ՝ի նե ըզօյ լե բան միոյ ևննջեցաւ ոգ ար կարէր ։ ամ ստ , և չէր զաՀուրս քաղաւմն միևչէր ՝ի նաՀին ուսաՀ կատարե լայեաս զամ գործս նաՀապարտ լթեան , և զամ կերպս ծովային համե մատ բազմաժամանակեա եղե լոյն ՝ի նաՀն , և ե զև զև նաՀն զոր չէկս նաՀէր գնաց առ կղզին կօրմն զև առչ գնար փոյտ և ջար , կղզիքս այսպիկն մերձ ՝ի սահմանս սիբիրիկոյ զոր ՝ի նոսա քնակին սե ամք ։

Չէկն յաճախ գնայր երկիր այրջոճնափառաց և տա նէր վան նոցա վառօդն և զարն զոր որսային , ՝ի կղզի անդ էին լե ինք յոյժ քարձունք ծածկեցեալք անառ ևալխիտ ասատիք ծա ռոյ զանազան տղոց , զոր ոչ երբեք լժ օյժ տիեին տե սել նոցայ ՝ի չեմնուէ օդոյն , ՝ի մէջ այսմ անտառի ուրիք յոյժ գեղա ցիներ զճան ապարհ առնել քանզի և լե ինքն արգել էին զճանա պարհս , դէպ եղև զօրապետին յայնմ կղզւոյ հոտոյ չէկս գնայր լժ ուչն ՝ի մեծ յոյժ զոր զօրապետն տգան հրամայեաց իւրով , քայց անկաՀ այն ՝ի խոր ՝ի քնոյ ՝ի տարև լե բան միոյ զոր իքրև անկարեր իջանել անդ և տիքայ ոչ կարէին համբ երել առ ՝ի գտանել զոյսս իւրեանց , չէկն իսկոյն փութ ացաՀ և ելիտ զգ ճանապարհս ՝ի միւսում կողմանէ լե ինն ՀաՀատար և սկսաւ իջանել կարծ ելով Հէ անդէն պնայել շուրջ զլե բամբ գտցէ քնե ինն որոյ վե բոյ անկաՀ լժ ուչն ։

Ինաց այսու մտածութ և ոգ անձանձութ էր առ զայն յոյնմիկ Հաղեցաւ ՝ի մէջ անտառի միոյ յոյժ ծառոտի տեղւոյ և կոյոյս ուճանապարհս իւր և ոչ գիտեր լժ է յոր կողմն արդ եօք ընթ լժ ացցէ քանզի անտառն տուսել և խիտ լինէր , չէտ այնորիկ խորհեցաւ չէտս գտանել քայց այնքան ոյժ ծառերինէր դարձուցն ՝ի չեւոսոց յոյսայ երթալն , վտոյոյ հիացմամբ և երկիւղիւ աշխատե ցաւ գտիենոյն գժոխարարչ մեծաւ և ոչ կարաց գտանել զընդ կերպ իւր և ոչ հասանիլ առ ափ նձովսն և ոչ գնել ո տեսանել զծովն , ՝իվախճանի այսմիկ մե ծեցաւ դիշեր ն , և չէկն գիտաց զի անկարե լիէ աչխատիլ գիշերայն զոր ինչ ոչ կարաց կատարել լու

Յամապատասխանէ միայ ընթեռնուիք ՚ի քուշեռու թէ ջաֆարխանի որդին ՚ըսի վալիխանն խօրասանայ և զանդհարայ մեծ պօրքով եկեալ առաջացեալէ առ քրման և տիրեալէ վանուն, և մտեալ քրման հանգստի ՚ինոյն, և պօրքն աղվանաց և այլից ՚ի ենթէ հրամանաց ունի, հանդերձ դէ պօրքիւք։ քայց շարքաւէքը գէօղ մի ՚ինոցանէ, զոր ունի ամուր մի յորում քնակէլոյն մանկունք, կանայք, և ինչքն տարեալէ ՚ի քրման, իսկ մարդիքն յուզարկեալէ կրկին ՚ի յամուրն շարքաւէքայ, հանդերձ 500 զօրօքն իւրովք, զի ապահով իցեն վանուն, և զգէօղն շարքաւէքը, 3 կամ 4 մանկըվլ հեռիէ ՚ի քրմանայ։

Ընդայ մահմատ խանն գնացեալէ ՚ի վէրայ ամրոյ որոյ, և քաղցիցս յուզարկեալէ ասել թէ, եկէք ՚ի դուրս և հանձնեցէք զամուրն ինձ, և մի թէ դուք իմ ժողովուրդքէք, էր ոչ հնազանդիք և ՚ի դուրս գայք, այլ քնակեցեալքն պատասխանեալեն թէ, ոչ կարեմք գալ առ քեզ, վասն զի մանկունք, զկանայքն, և զինչս մեր, են ՚ի քրման, ենթէ իշխանուհի եանն լօրի վալի խանին, եթէ նոցայն բերել տայցես առ մեզ՝ գալոյեմք առ քեզ, յայնժամ պատասխանեալեն զհրեշտական մահմատ խանին թէ, ոչ և հարկս մատուցանիք, պատասխանեալեն թէ տալոյեմք, և մանաւանդ որ ինչ տուեալեն զոր հրեշտական մահմատ խանին տարեալ են առ նմա ։

Յետ ՚ի մերձենալն ազայ մահմադ խանին, ՚ի զանազան տեղացէ տանէին հարկս ընծայել մահմադ խանին, յայժամ արտաքս ելեալ զբնակիչսն շարքաւէքը ամրոյին, և ասպատակեալ զամենայն եօթնիցս անգամ յաճելն քան զառաջեցեալսն իւրեանց, և տարեալ յամուրն, և պատգամեն յուզարկեալ առ մահմադ խանն թէ, առաջ քան զայս ունէիմք և մատուցիմք, և այժմ զոր ՚ի յուրկաւորսէնեանն եմք յաճախիմք, զ ցորեան և զգարին հայցեմք թէ խելոյ, և զուխտս մօրթէնեցեմք և ուտիլոցեմք օրհնել լավ քեզ։

Ցետ լսելոյն մահմադ խանին, առաքեալէ քանիցս հազար պինոճուք ՚ի վէրայ շարքաւէքը ամրոյին առ ՚ի տիրել, ընդ-

մա-

մացեալ քնակչացն ամրոցին, ՚ի տուրեն մուշեալ զօրս մահմադ-
խանին, ոմանք ՚ի փախուստ եղեալ տարեալեն զլուրն մահմադ-
խանին, վիրաւորեալ մահմադ խանն առաջացեալէ առ պատուրն
շարքեք 12 հազար զինուորք, լուեալ զլուրս զայս լօթ վալխանն,
պատուիրեալէ ցեղօր որդին առաջանալ զօրօք առ պատուրն,
յաւաքեալ նորայ 2 լթէ 3 հազար զինակալք, յառաջացեալէ ՚ի
քրմանայ առ զօրսն մահմադ խանին, յորժամ պաշարեալէին զօրսն
մահմադ խանին յամրոցն, հրամայեաց եղբօր որդին լօթ վալխա-
նին՝ զի զօրքն իւր քաժանիցեն ՚ի չորս քաժինս, և ՚ի չորից կող-
մանց հանկարծահաս եղեալ և պատեալ զ զօրսն մահմադ խանին
՚ի տուրեն մուշեալ պատերազմեցան, և իշխանն քառնեալ, ոմանք վէ-
րաւորեալ և ոմանք ողջամբք։

Իրեն ՚ի յիշխանացէ մահմադ խան զարագօղլի անուանեալ,
հարիւր հետևակօք ՚ի փախուստ եղեալ չոգեալէ առ մահմադ-
խանն, իսկ ՚ի տեսանելն մահմադ-խանին զինչխանն՝ հրամայեալէ
իսկոյն քաժանել սրով զգլուխն նորայ ՚ի մարմնէ, ասելով զի
զամ 12 հազար զօրքն տարեալ ՚ի ճակատամարտութիւն առե-
ցեր, և այժմ ՚ի փախուստ եղեալ զօթալի լուրս զայս քերեր,
յետայնու քանիցս ևս զօրքէ առաքեցեալ ազգայ մահմադ խանն, քայց
սրաճալակեն եղեալ պատերազմէն։

՚Ի քանակն մահմադ խանին սովէ անկեալ, և ոչ ուրնէն
զջուրս ըմպել լոյ, մինչ զի մէկ տիկն մին զուռուշ ոչ գտանին, և
ոչ կարեն շարժիլ ՚ի տեղւոջէ իւրեանց, քանզի զօրքն համայն
ցան և ցրիւ են լինել լոյ։

Զօրքն լօթ վալխանին 6 կամ 7 աղաջ հեռի ՚ի վերայ
ջրոյ են իջևանեալ, որ է լթէ զօրքն մահմադ խանին շարժիցեն, սա-
պատակէ լոյցեն, քաղաքէ ՚ի քանակէ մահմատխանին ՚ի փախուստ
եղեալ, դիմեն առ լօթ վալխանն։

Այսպէս և մեծամեծքն Շահրոտայ, Ապահանայ, և Քա-
շանայ, և այլքն։

Մահմադ խանն 40 հազար թուման պահանջեալ, քա-
շանայ մահմադ հօսէնէն, զոր բէկլար բէգի էր կարգել սպահա-
նայ յանցեալ ամի, քայց յայսմիկ տարւոջ հանել չէ յաստիճան է,
և այլ ոմնէ կարգեալ, ՚ի պահանջելն 40 հազար լթ ուրմանին, պա-

տասխանեալ էր մահմոդ Հնդկին [illegible] , Ծատրեամ սատ և բմ վեց մոմ քաշան և հատուցից , [illegible] ժամանեցան ի քաշմիր , վաճառեալ պէտ տուընք , այլ ինք , զեօղջ , և ոչինչ ստացած , բեր զայն վանդակեալ 30000 [illegible] ուման , եւ ի ձեռն յարկատուն Հանդ ի մզհամընոց , և սպասեալ էր նոցայ , [illegible] զ մնացորդսն ապօր վամ վաղիէն լցուցանեն լօցմ , միամտութեանե վնասուց եթե [illegible] ինձ բիս Հրաբերեալ արգելցուցեալ զամենեցունն , եւ ապրեցաք [illegible] ժամուղ լինելոյն , ժողովեալ մեծաւոր Հօրէնն ընդ ոգնձս որ [illegible] եալէր , և սպանեալ սակաւ զքատանին և մնացեալ [illegible] զ մնացորդսն զայն և սպանեալ , ի փախստեան [illegible] տու լօթ վալի խանին ի քրմանն :

Ցաշտ Կոմպոզիտիան :

Այս ոմն ընդ կնոջն ի [illegible] և երթեալ ընդ ապտարան և ասէ ցնա տեսանես զիարդ զեղի ցկապէս և պատշաճ քար արտս հնձել , և կինն ընդ ի խմաքար ասէ , ոչ ճանձնել այլ խոպէալէ , հայկաւակ վարով քանիցս ոմն լօ լոյ , և յորժամ այրն ասէր լօ է հնձել ; ն կինն լօ է խոպէալէ , [illegible] ինչ մկրատի ցուցանեալ [illegible] ի մաշ լօ է այրն խոպէալէ , [illegible] խօսել էհան զձեռն ի խրոյն [illegible] մատամբ ի [illegible] ասէր լի [illegible] ի [illegible] :

Ա յոպէս յոպունէ կոմպոզիտիոն էբէին ([illegible]) [illegible] (պիտի նայ ի [illegible]) [illegible] ի ցիտոյ [illegible] (պիտի նայ ի [illegible]) [illegible] ի [illegible] ի [illegible] ի

Գաղափարս թէ պատիժն զոր ընկալաք՝ եթէ ի Ձ՚ես և ի Ձ՚ես է ելեալ՝ քարեկամքդ զի դուք ինձ համարձակուէք հատատիլ՝ ի մոռ պահանջէք զոչ, և որպէս և ես համարիմ տարածանք յարթամ լինիլ ընկերակից, քարեկամ և խօսակից քարեաց, այսպէս կրկին համարձակեալ մատուցանեմ քան ինչ առ նոյն ազգարարն, որ յորմէ գայ նա և զոյն պատիժ ընդունելոյ ասից խրատ։

Յուսամ լուեալ ես զի ի ծառայի քեզ յիշեն համարձակութիւն, և ի համարեն տեսի ի քեզ անուն ժառանգ (որոյ հնազանդութիւն անձամբ խոստովանիմ) ինձն իմ յաղագ արարիցն զոչ յարաժամ քարեկամ և արբեալ եան, զոչ միշտ խոնարհ

ԱՌԱԽԱԿԻՑ.

Ի մադրաս
Յունուարի ՅՀ։ ՌՀՏԳ

Ումանեալ ազգասիրէ հարց խոհական նազ,
Որք չետ կրկին ելոյ զաճախոց իւր ի անց,
Ըստ սովորութեան նախանձ ազ վերջ հղի նոյ։
Ածեն զնոյայ հանդէս դիտ նոց։
Թարց երկինչ լոյ կամ կոսկածա նոյ,
Լծորձեն զնոյայ ճանչ զեակս դոյ,
Եւ տեսանել լավ նոյա կարտա բեալ,
Ցնծան ի սրտի յոյժ փառասէր նոյ։
Ըստ այնմ եւ արդ ես զօրով քարե կան,
Տեսանել լոյս զքեզ զնոյա ես երկրորդ ան դամ,
Կատարել լութ եանդ ցնծացայ հո վով,
Եւ այսպէս ցանկամ զոլ քեզ աստղ ածով։
Ապա ուրեմն այժմ եւ ինձ հար կէ,
Հանել զսիրտ քոյ ի տրտմութ ե նել,
Զի մանկութ լէն քոյ անփորձառուե Թեամբ։
Մի նուաճիցէ զքեզ զառնու Թեամբ։ Լու-

Լուր որպէս լուծար և այժմ յաւէտ ՝լէ ,
զի ատօղաց քոյ եղէր սիրե լէ ,
Թէ և շրջէիր երկիւղածու Թեամբ .
այլ պերկեցին քեզ կարի հաճու Թեամբ ։

Աւրդ այժմ զոր գտեր շնորհ հաճու Թեան ,
և ոչ սակաւուց այլ լիէ քաղմու Թեան ,
՝ի միտ ածէ ուրեմն նախկին իմ ղէք րուց .
զոր ասացի քեզ սակս ուղիղ վսո րուց ։

Ասացից նաև քեզ զայս ինչ ծա ծուկ ,
զի քարեկամաց կանոնէ յա տուկ ,
կատարելութեանդ քաղցումք նախան ձին .
գովեն ընդ միմեանս զքեզ ստան ձին ։

Լսելով քոյ զայս մի քարձրամբ տիր ,
այլ խոնարհութեամբ լեր դու Թագա դիր ,
քանզի ըստ քանի աւետարա նի .
խոնարհն յոհանէս տանի երա նի ։

Կաշ զխոնարհութիւն զոր այժմ ասա ցի ,
կապեա պնդութեամբ քուա պարանո ցի ,
գնա ՝ի շահիկս քարեպաշտու Թեան .
մի երկմտիցես դիպիլ քարու Թեան ։

Աւրդ ասացիս քեզ Թէ վասն ջիր ծը նար ,
և ջիր անուն քոյ եդաւ աղդա լար ,
զի ճանաչեսցուք դու զանձին քոյ հարկ .
մի անուանիցիս իբր անուն դա ստարկ ։

Ազգատնել պարտիս դու որդւոց հայոց ,
Նեղկոյ աւետուին և փութաք անցե լոյ ,
և միշտ յորդորել նոցայ տրիճ ը նուէ .
զ վարս նախնեացդ յանձին զգե նուէ ։

Թէ ոչ անսացին խրատուց սր բոյ ,
պոռնեա լուիցեն զաղաչանաց քոյ ,
նա և աղաչեա առ տէր յաւէա գին .
զի ներ ընչիցէ մեզ զստուրք հո գին ։

Գոհութիւն անքաղ փառաբանող թեամբ ,
եկ նոքիրեսցուք յոյժ խոնարհող թեամբ ,
տուօղն շնորհաց և ողորմի ծի ։
պէ ազգիս մերոյ հայել գթած ցի ։
Յարուսյէ ՚ի մեզ վեսյեայ նո րոգ ։
պէ վկամն իւր ցուցցէ քարո զօք ,
կամ երեմիայ ողբալ դառնա պէս ։
տեսանողացն մեզ ասել քաղցրա պէս ։
Ա յս ազգ ըղբ տեսեր ունէր նախա գուն ,
յոյժ փիլիսոփայս հմուտ քանի բուն ,
քարկացեալ արդ տեառն ջնջեաց զամե նայն ։
ոչ թողեալ պանաւն և ոչ ըզնը շան ։
Յետևեալ յօնան իբր ՚ի փոր կի տէ ,
զապաշխարութիւն պմեզ ուսուա ցէ ,
տպիտութենէ գուցէ պի դարձ ցուք ։
և իբրև այլոց փառաւոր կեց ցուք ։
Զինչ օգտիցիմք մեք յարութեամբ նո ցին ,
պէ վհոգիս իւրեաց ՚ի գիր անցու ցին ,
ըզաճաշուչ գիրն այն ասեմ հուրբ ։
որ չէ լոկ պատմիչ այլ սուրբ , սուրբ , և սուրբ ։
Օ ննեալ եղիցին քանիցն յեղջ նակ ,
ոյք թողին զայն մեզ քարի օրին նակ ։
նո տայ ճանաչել մեզ որդւոյ մարդ կան ։
զգերագոյն պատճառն այն գեր քնա կան ։
Թէ իցէ ՚ի մեզ սէր ուսուցման կան ,
գիտանս որ ՚ինձնէ յոյժ քաշա կան ,
քանզի ուսանէ ընդ երցօղ նո ցին ։
օգուտն հոգւոյ և պշահ ան ձին ։
Ընդ երանելոյ զայն ոչ երբէք ջա նամբ ,
և թէ ընդ երանութիւնք ոչ ինչ իմա նամբ ,
ոչ ասեմ մանկանց այլև ղծե րոց ,
որք ոչ իմանան զբան ինչ գըր րոց ։

Վասն այն կարօտիմք սուրբ պատուական մարմ
Հմուտ ուսուցչի կատարեալ ուս մարմ
Ալ ցուցցէ նա մեզ շահ ուսանօ դպց
Նպ և պատիճ ուրում ունօ դպց ։
Զ այսպէս ցանկութեամբ ազդարար հայց
Ի մանկութենէ հասայ ես ծե րց
ոչ երբեք տեսի մեզ զայնպիսի օք
որ հնարիցէր ըզ քան ինչ նո լսգ ։
Եթէ ոչ հաւատամ թէ լեցիմ ալ ժամ
Նայիլ այսուհետ և զայսպիսի քան
քանզի ըզ մեծ մաս աշուրց իմ ցան ։
զայսպիսի անձինք ոչ երևե ցան ։
Ցեսի դառնութեամբ բազմաց տղի տաց
որք անգոնէին ուսուածոյի րաց
Թէ մանուկ երբեմն չանայր ուսա նել
սպառնային այնց չիւքեանց աջսո րել ։
Որ համարիս չար զոր ինչ ասա ցի
զի ըզ քնութիւն ազդիս քեզ ցուա ցի
որ գոլով և մեք մի ինցա նե ։
ըզ քեզ գանկատեմ վարուց չանցա նէ ։
Արդ որով հետև քեզ էհաս վն հասկ
քարոզել լայ մեզ որք բարեաց իջաք
ուրեմն խորհեաց դու հնարագիտու թեամբ
և ասա այսպէս յոյժ խոնարհու թեամբ ։
Ով հայրք ընչաւէտք օրհնեալ զաւտ կօք
ընուցէք նոցա պիտուիթեան ծառ կօք
և իբրև կտուկ զայն տանդե ցէ.ք
և ի թռանց ձերոց բաշխել խնդրե ցէ.ք ։
Պատիճ տուք հմտաց որք ի ձեռն ճգաճ հնաց
հասին գիտութեան ալնիւ շքնար հաց
օգնական լերուք նոցա ըստկա րիս
զի նոքա ի ծղցեն իմաստ աշխատ հիս ։

Արարէք երրորդ հայր որդւոց ձեզ ։ ոց
զի կատարեացին ըստ բանի Ծե ։ ոց
քանզի դուք ետուք զնիւթ մարմնա ։ կին
իսկ նոքա բաշխեն ոչխարի բանա ։ կան
Մի լոկ հաւատայք ջանի ուսուց ։ չին
այլ և դուք լերուք հայեցողք նո ։ ցին
այն զի օտարին ձերոց գնաց ։ կաց
և չեն մանկունք ձեր տալոնք հատա ։ կաց
Ատտայս և մարդ այսպէս հատուած ։ թ հատ
պճնել դատերաց առաքինու ։ լթ հատ
տալ նոցայ ոչխար զվարս բա ։ րիս
և պարկէ շտեմարիան յարաժամ ընդ ։ րիս
Ո սուրն դատեր քվ Ծերանդ ։ մայր
և մի իսկ քեզ քոյ երբէք հաւա ։ տայր
զի դժուարէ յոյժ զուսումն դո ։ ռն
և բազումք ծնօղաց տեսի անհամ ։ բեր
Ի մօթ անքէ յոյժ մարդ հանճարե ։ դոց
զանհաւատալ վարս տնկել դատե ։ րաց
այնպէս և տղայոց ջնջողաց կրե ։ սամ
կրէ հայր նոցա պատուանք քա ։ զամ
Եւ յետ աստղոյդ ծնողաց հոտիկ ։ պէս
դարձ առ ծնեցեալսն տուա քաղցրա ։ պէս
ոչ շատ կրէ գոք այլ լեր կարճա ։ բան
զի ունին ծնօղք լսել վամե ։ նայն
Որ երիտասարդ յոտ ծնողայ ։ քոց
մի կարծեր ունայն խրատս Ծե ։ րոց
համարեալ նոցա իբրև Ծերա ։ ցեալ
խօսեն զանազան խելագարե ։ ցեալ
Դու կարծես նոցա լինիլ խելա ։ պար
նոքա իսկ գիտեն պակ քոյ յոյժ սակ ։ կար
զի անցին նոքա ընդ այն կըր դու ։ ես
և ուր են նոքա դեռ դու ոչ գի ։ տես

Վասն այսորիկ լուր խրատու նո ցին ,
զոր ուսուցանեն և զոր ուսու ցին ,
զի զփորձ նոցա ի յաշխարհի աստ ։
լսեալով քոյ զայն լինիցիս ըզ գաստ ։

Իբր դու օրհորդ զարդդ համայն ից ,
համեստուհի իւն կալ քեզ ընկեր կից ,
ննջեա ի մահճի ըստ զարկեր շտու թեան ։
պճնեա քեզ զարդիւք առաքինու թեան ։

Ընդ ունայն լեր ցին ակունք ամե նայն ,
և դեղեցկուհի իւն կարի ան նման ,
թէ ոչ լինիցիս որպէս ասա ցի ։
համեստ և պարկեշտ և առաքի նի ։

Հայեաց քաղ ցրուհի եամբ առ մայր քոյ և տես ,
զի պարծի փառաք ունել լավ պ.քեզ ,
ունկնդիր նմա քաղ ցրաբար խրա տու ։
զի նոյն օրհնուհի իւն ասացիս և դու ։

Ա յլ և ազդարար ասա ծ ընտ ղաց ,
խոհեմ նկատմամբ զայս ընթե րցո ղաց ,
զի զոր ասացեր նոցա միա բան ։
է սակաւ մի մասն և ոչ ամե նայն ։

Վասն այն զոր ծողեր լինի բաւա կան ,
զոր ցուցեր մանկանց բան խրատա կան ;
լսել ծնօղաց ի քանս ամե նայն ։
որչ գլխաւոր և խրատ մի այն ։

Զի թէ լինիցին ծնօղք իմաս տունք ,
նա և ունիցին հնազանդ-մանն կունք ,
ըզ փորձառուհի իւն այնպէս ծնո ղաց ։
լեր ղջանկուհի իւն խորհուրդ հայցո ղաց ։

Քեւ ամենայնի խնդրեա թ-ողու թիւն ,
մի համարել զայս հանդարձակու թիւն ,
զի զոր ասացեր ոչէ առ գիտ նոց ։
այլ թէ օգնական անկիրթի տղայ ոց ։

խոստացիր նաև ասել մյուս	պէս ,
մանկանց սովորեցոյց քան խրատս	պէս
ոչ սպասնալով նաև ոչ գա	նիբ ։
այլ լծէ քաղց կրաբար և ազդու քա	նիբ ։
Ընդ դու ազդարար և զայս ինչ յի	շեաց ,
պէ երկայն զրուցն նեղէ լսե	լեաց ,
վասն այս տուր աճուրդ քանիս այս	րիկ ·
Ժառեա համայնից կեանըս երջա	նիկ ։

ՃՈՄ

ՅԱՆԴԵՍԻՍ ԲԱՐԵԿԱՄ

ԵՒ ոլորէս էի և այնպէս
ազդարար հայոց քեզ միշտ

Ա՛ոաջ էչՔոսի ոսկ էոպՀէոցն Հիանց ։

Տեսանելով մկանց պէս պէսովանդոսիկ աճեբուծն և կոր ծանուցին իւրեանց յառաջնայր ի կատուէ և պէ պէ ծանելին իւրեանց ոչ գոյր ճար իմն , ի հանդէս ժողովեալ խոր հուրդ. արարին լծէ սրով հնարիւք պէրծանիցեն , ամենք ներքա փնտրիւքն ի նոցանէ ատացին լծէ ոչ գոյ այլ ևս ճար քան զի կա պէ լոյ վանդակ մի ի պատրանոցէ կատուէին պէ ի մէրձենալն զգաս տատուք ի ձայնէ զանգակին , գովեցին ամենեքեան զառաջա դրութիւնն և յօժարեցան ։ Այլ ի չըմտաբերն վկատարօղ քա նին դառնացան , վասն պէ ամենեքեան ի միասին և իւրաքանչիւրն հատուկ երկնչէին մերձենալ նմա , և այսպէս անոտի դատողն նոցա աճեբեցաւ , երկչոտութեամբ իւրեանց և ինքեանք ծնան մինչև ցայսօր ի նեղբոյ լծոյ և դողութեան ։

Ի ՈՐՈՅԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԿԻ

Ընտիրս առեանեմք ի հանդէս զ ամարճակաց խոր հել զիւրաքանչիւր պէս լսանիկ և զժվարութեանց , այլ կամ պէս հեցեալն նոցա է իբրև անկարել և կամ ինքեանք անկար գոր ծե

ծ ե լոյ զոր ինչ մտածմունս իւրեանց առօրինեաց , զոր յարաժամ
հոգմանօս լինի վխորհուրդն և ինքեանք ինան ՚ի մշտա ան և հպա ՚
տակութիւն ։

Ո՞վ տո՜ ընթերցո՛ղ, ըստ ե՜ւս ես ՝ նէ ,
հանդարտ ընթերցանք ե՜ւ ս ո՜ ՚ի ինք ։

Դասագրքերն չլինան վեցից ամսագրեալ չորեքից 23 ոչ հարիւր
Դասագրութիւնքն այնուհետեւ ընկալան շնչին ըստ հավանից վեցից կէս ։
Գրոց և պարտիզին Լուէ Հօրեղբն փոխանակ ժամանակի ասացեալ ե՜ ս
տասնից ։

ԹՕՐԱՆ ԲԼՒՒԿ

Ոչ ևս նախատուն խոստովանութիւն իւն զոյ եղև ՚ի յայսպիսի ժամանակի՝ զոր ընդ ունել ութիւն իւն զոյ գլխոն ն զոյ լծուի յաւելի յատուկ ացեալ ՚ի տպիտու լծ ենէ տակս արքն ցո՜ դութիւն զոյ՝ զոր լծ է խոհեմ գիտմամբ վարն ահագնութիւն ն զոյ քեզ զոյ , և կամ մանաւանդ ցանկութիւն ամբ վասն տալոյ ՚ի լիկն կարելի հատուցումն պարծելոյդ , տակայն յաւատ ալ յոյսդ ատելոյ ՚ի խղճմտանաց զոյ իւն զոյ իցէ յոժե լի բզկտ ալ ՚ի խղճմտանաց զոյ վասն մեղացդ՝ և անկարելի ենէ զոյ տալն լոյ պ ծանութիւն ենէ , զոր լծ է ակնկալութիւն ամբդ զոր յոյսն ես ր դատաստանի ՚ի յոյսդ իրմանութիւն զոյ գլ ես ։ Ա՜մէն ։

Ա՜մէն ։

Ա՜մէն ։

պեռևսոչ գիտես, կն ես ընդդ ուրձակու՞ն զոր խոստովանիս գոլ տրա՞
րեալ Հոգւոյ պատճառ մահու ձիսպասի միոյ պարսն Լիօքօկին, այս՞
պէս անհամեմատ խռչակաւորի իւն քոյ և անի քաջութ իւն՝ զոր՞
կեաց ՛ի կենաց ես ելոյ ստե ղծուածոկոյց քոց ՛ի միւսմ դիշե լի ։
Աշխատիլ մտաք ՛ի վե րայ մեղայ այսքան սաստիկ լոյ՝
կարծեմ քոյ ըստ ովին անհարկաւորե, քանց յորմէ ութ եամբ քունն
դատեալ եմ ասե լ զի օրպիտաւոր իւնն զոր յայտնեցաւ ՛ի չ ա տո՞
զութ եան Օվկնի, նաև ՛ի այս դ ատաղութ ես, մտածուի իւն մի
հոգւոյ կ մտե ռել ՛ի միտս այսմանիկ, չէ պաշտօն էպիկանէ դիոյ չէ
հավնաց չբեւնան օրպէս էոլօպացւոյ դիոյ, զոյգակէս խորհ և անքնա՞
կան մտածուի իւն ելոյ է չէի ըստեղ ծորատուի իւնն հօ օ՞
ման բլէկին ՛ի գ ատաստանիս յայտնի կ չէի հաճատալոյ ե բէ՞ք
հոգ կարելի գալն ։ Պատիժն զոր դու կրե յոցես, յաւտամ ոնիյի
քաւրի նե րգործուհի իւն ՛ի վե րայ մտացն այնոյ տյք խոչբեն զան՞
ձինս իւրեանց յայնպիսի մտածոգուհի ութեամբ, և մտածանիլ կ միտ
ամենեցուն զոր քաղցկան ուհի իւնն ՝ զոր չէր պ ատ ե լ քէ՞
նոցա մտաբանել, այնինչ ամենայն հոգի և անհաւ ոչ ուն էպիկուրեան
քնութ ՛ի նէրոյ օրենաց բնութեանցոց, ամենայն ճշ պարփն վտ ե՞
զութ ՛ի նէրոյ օրենաց բնութեանցոց, և այժմ և ս գործածու՞
հոգւոյդ ես և զշմ պահպանութ իւն նոքա, և այժմ և ս գործածու՞
հոգեամբ յայնմ բարեգործութ իւն եղէ զոր պատրաստիմ ասե լ

վախատ վճիռն օրինաց ՛ի վե րայ քոյ ։

Ջան Դիգնուա՛ և Թոմաս Էռօլ

՛ի վե րայ մտաց այնքան ի ծանձրացե լոյ որպէս ձեր ն ելե՞
պ ոլ, ոսկոյ ամենալուհի իւն կոյե պատ հ լ մտածանել ՛ինչ օրդ՞
քան զոր կարելի ասե լ ձեզ ։ այլ ինչ ե՞ս հարկ ՛ի վե րայ իմ կայ
ասե լ ձեզ զն ուն իք փոքր ժամանակս ապրե լոյ՝ և զն ուն իք դու՞
երկոյն հոմարյ ուշ ադրե լոյ, և զն՝ և լ ի ե՞ք դու՞ ոչ գլան ե՞ք զան՞
ձինս ձեր և ջանասիրք ՛ի սակաւ կ ևս ան զոր ուն իք հաստատե լոյ
խոստացե՞ք ընդ այ և ընդ մարդկանց, գնատոյէք յայհարտնե այն՞
պիսի ծանրուհի իւն մե զոյ ուն ե՞լով ՛ի վե րայ գլխոց ձե րոց, զոր
յայժ

յոյժ սարսափելիքեն պարագայք քանին մուծանել ի թիւ գրուելոց ։

Մտաք դուք ի կրօնս իմն ամենիւ և պատուել ի ամենեցունց որք են ի նմա և որք կատարեն զգործ հարկի իւրեանց, անտարակոյսք եղայք դուք ի կրօնին յայնմ, և ի նոյն ատեն ընդհանրական մտածելով զի սակաւ մարդ լինի ոչ կարէին գործել զայսքան մեղս դուք յատկապէս անիրաւելով եմք քրիստոնեայ և ամօթանս ի վերայ կրօնակցացդ ձերոց ։

Յանախելի իւն զերծանել ձեր յայնմ պատուոյ զոր յոյժ առատ քան զայս պարտէր ծածկել իւրէն ձեզ փոխանակ զգուշացուցանելոյ ձեզ յայտագոյ ապականի մեղացդ ; որոտանդեալք ձեզ գործել նորագոյնս և այն յանախապէս, քանզի ի նեղութեան առ ոչ ինչ համարիք օրինացն որ կամք իւ է և քաղցրեն և հանդարտի ընդհանուր տեսակ իւրեանց, են նա և համեմատաբար անողորմ յորժամ յարկաւորի, և հաւատալէ զի ի վաղճանի աճելոցն ի յայտ գիտաւին իւրեանց ։

Քաղցրելի իւն նոցա ոչ խնայեաց ի ձէնջ բաւական ժամանակ սակս վերանորոգելի եան ձերոյ, և այժմ պարտիք փորձառնել սարսափելի նեղութիւն իւն անողորմելի եան նոցա ։

Համրայ 5 աճուրն երկոքեան շաբաթի կախեցաւ Թօմաս քէկին որէր մարդասպան որպէս ի վճռոյ անտի իւրոյ յայտէ ։

Համրայ 9 աճուրն ուրբաթի կախեցան երկոքեանքն այնքիկ չան դիզնուամ, և Թօմաս Էռօլ, սորա ասեն լինիլ այրքն այնքիկ որք քանի ամսով յառաջ մտեալէին ի տունն Պարսն Ներսէս Մուրադխանի գիշերային, որք վերծեալ ի մեղացդ, յաղէտ մեղանչեցին, և ի վաղճանի դատապարտելոյն որպէս ի վճիռս իւրեանց տեսանի ։

Կախումն սոցայ ոչ եղև ըստ նախընթաց կախեցեալոցն,

այլ ելլեն գառնդն այն որոց միաբանութենէ էին և նոքա, նա և երաժիշտք զօրացն երգեալ զհանդարտ եղանակս և կային շուրջ զփայտիէն մինչև մերձենալ մահապարտացս որոց քերէին ի վերայ կառացս կախոց, և ի մերձենալ նոցա առ փայտն կանգնեցան առ գառնդն ուղիղ և նոցայ տարեալ ի մէջ իւրեանց հնամուցին ինեղբօք փայտին, զօրապետք գնդիս հեծեալք ի ձիս շրջէին այր և անդր հրամայեալ զօրացն ըստ կարգի իւրեանց, մերձեցեալ առ մահապարտսն զքահանային անգլխացոց քարոզեաց նոցա զչար կատարեալսպէս, և յետ քանիս կանգնեցուցին զնոսայ զի կապեսցեն զչմանն ի փայտէն, ամենեքեան լուռ եմք կային և այնքան տարտափեալք տեսլեաւքն մինչ գրեթէ դողային ոսկերք տեսանողաց, յատկապէս զտխուր եղանակս քնարիդ որ յաճախ ահագինս ցուցանէր հանդէսն քան զխոհուրդ իւնս մեր օրինաց կեաց կարէ պրչաճ։

Մի ի նոցանէ թէ ի պատճառն երկիւղի, և թէ ամեթն, կարէ ասել մեռեալքէր նախագուն, զի միայն շնչէ ընդ կենդանոյ, իսկ միւսն յաճախ սրտապնդեցուցանէ զնորայ սկսաւ իւր քարոզ ինչ կարդալ, որ հեռի գոյն մեր ազգ կարծեաց իմանալ զբանն, այլ ըստ ասից քահանայ ասեն քարոզել զինուորական իւրոց զի մի գործեսցեն զանիրաւութիւնս յետ առատ լոյ զբանս իւր վարեցին զկառան և կախեցին զնոսա զոր ի միջոյն երկու տոպէի դադարեցան։

Երբ յետ իբրև քսան տոպէի կախեալ նոցա, զօրապետն գնացին ի վերայ ձիոյ սկսաւ քարոզ ինչ կարդալ ի լուր ամենայն դիտաւորութիւնն միոյն ասա, զի տեսանել զգալոյս և զմահ կախեցեալցն զպատանեաքարոյ վարս իւրեանց, և ի յաճախուն քարոզին հրամայեցին զօրացն քաճանիլ ի դառն դասս, և այնպէս հանդարտ ընթացիւք և քաղցր եղանակաւ մեքաճշտացն մարն ի յոմրոցն և ս փոեցան քաղմութիւնք ի տեղջէն։

Աբեղա Տէր Յարութիւն Հոճայեան։

Որով հետև արժանի եղաք նախ ես և ապա Աղէն Էսայեց միջնորդութեամբ քոյ ուխտիդ պանձարանն Աղդարար, որ ի ոգւոյ ըքարութիւնս յոյսով ներկայիդ պահէ զ յիշողութիւն դէմառդ քոնից և գործոց վասն ապառնեացդ, վասն որոյ պատէ մեզ ամենեցուն օգնական լինիլ այնմ և ջանալ ըոր ինչ արժանաւոր պահէ լոյ դնել ի նոյն գանձանակի, վասն այսորիկ զդիտումն և զպատճառ հուսն անցեալ ճանապարհորդութեան իմոյ ի մինչ յուզ պատճառս մատուցանեմ, ըզի և այժմ յայտ առնեցուն՝ սիրալ յուսամ գրել ըզձն ի յայդ դարձին արժանաւորեալ զայն ինալ վասն ապառնեացդ նեղրելով զպանաւթիւնդ ոչով դրութիւնն, որով պարտաւորեալ եղեալ զնոյն շնորհնալութիւն։

Որեմ սրբակրօնիդ խոնարհ և հնազանդ

(ձեռնագրեալ) Ծառայ Պետրոս Յարութիւնեան։

Ի Մադրաս
Հոկտեմբեր 20։ } 1794։

Պալջայ անուանեալ նաւն էնգլ կառավարութեան ումէնիէն, ի թուին 1793 յունուար 15 ելբղդին եկեալ ի մադրաս քաղաքն անկաս խաղաղեաց ի մնալոյ, որոյ բանագնացն (այսինքն սուպրկարգն) էր պարոն Ներսէս Տէր Մարկոսեանն, յետ ամսոյ ելոյն վերադարձութիւն, ի թուին 1794 յունուար 16 երբդին ժամանեցաք ի մալաղայ, և յետ միւսոյ ամսոյ եկեալ ի մալաղայ առ փոխադիրն, վասն նեղ ճանապարհորդութեան հոգմանն ոչ կարացաք մտանել ի փոխադրեանդ, նա քաղեան մեր փոխարկեաց զճանապարհորդութիւնս առ մադրաս, ով-

ավուն 19 երրորդին մերձ այնու առաւօտեան 3 ժամու վըր
կառավարութիւն նաւին էր հինգ հրամանատ մատր մարկիզ,
երեք վէկտրք որոյ երկուքն ֆրանսիսք էին (միոն գոֆ անուա-
նեալ իսկ միւսն ոչ գիտեմ,) և միւս միոն մանիլու երկրական ֆի-
ինդի, ջանալ անուամբ, նա և միոն եղեւ իօսպոցի այսինքն քաֆրի
ջառչ կոչեցեալն, հանդերձ չորս ևս մանիլու երկրականաւն,
վըր բովանդակին 8 հոգիք, միանխորհուրդ եղեալ մատր մարկիզ
սպանին ի վերոյ վանդակի հաւուց, և առեալ գոփն և ջանն
սուսերաբերկ մտան ի տնեն նաւապետին որ ժամ առնէր
ի քունէին, գտեալ անդ բօմհնէի նաւապետան և ձեռնտուր քա-
նապետն երկուցուցեալ ևս ծանրատկին, և երեսաց տրտունջն դնոյին
դէպ ի վեր նաւէն, յոյնժամ ի բռնութեանէ բօմհնէին երկ-
րորդ նաւապետան մատր մարքին իսկոյն զարկեալ հաւ
ի վերին ուր էին սպանիչքն, տեսանելով նոցա զմարքին տրճակե-
ցան ի վերոյ նորայ և սպանանեալ ընկեցին ի ծովն հանդերձ
երկրորդ և երրորդ նաւապետովն, և նաւապետան բօմհնէի սու-
սեր ի ձեռս առեալ կամ ցսա երանել առ դաշտանն՝ քայց
արդելեցին նմա առաւել ևս խոցել զոր պատրաստեցան
դառնալ առ տեղին իւր, յոյնժամ վերկուս հրացանն տրճակեցին
ի վերոյ նորայ այլ նա զերծեալ եմուտ ի սենեակն իւր։

Գնալով ես ի վտերիկ սենեակի իմում և չան ըստ
իւրում մտհի, ոչ տեսանն զմեզ սպանիչքն և ի յերանելն նոք
ի վեր կամեցան սպանանել զաէրենգն այսինքն վերակացուն դուր-
ծունեացն, այլ ինքն ինքեան անկաւ ի ծովն հանդերձ մի զոր-
ծակալսն զոր երկոքեանն լողալով յայս կոյս և յայնկոյս նաւոյն
ընբռնելով երեքն ի վերոյ նաւոյն զաղաւնաբար և զերծան։

Ճետ այնու, անտօնի դանիէլ անուանեալ այր մի սպա
սաւոր, կոչեցին ի վեր և հրացանիւ սպանանեցին և ընկեցին ի
ծովն։

Իբ կալան զդուռն ներքնատան և երեն իշխօղ նա-
ւոյն, զան ըստան մի ի ճանապարհորդակցացն ի տեղւոջէ իւր-
մէ ոչ երբեք արտաքս այլ ի նոյն ի ծաքստի մնայ և սպանիչքն մո-
ռացաւչին նմա։

Աճատուրն և բօմհնէին որ բազում վէրս ունէին ան-

կան

կան 'ի վերայ մահճայն իւրեանց արնաթաթաւել , զոր այլ ևս չար ժիլ ոչ կարէին , նոյն ժամանակի բացան զդուռն և կոչեցին զպավլոս սպասաւորն ածատրին և ետուն նմա սուր մի պ' ընկեր ակցիցէ չարագործութեան իւրեանց , քայց նա ոչ յանձն էառ ասելով ես զկավարութիւն պիտեմ զնոյն գործել ոչեմ վասն ձեզ առ որ հաճեցան և ետուն նմա զպաշտօնն այն , 'ի մէջ յայսմ ողորմելութեան մնացեալ մինչև առաւօտեան 5 ժամուն , յայնժամ վերստին բացան զդուռն և կոչեցին սպասաւոր բօմինթին կովջի անուանեալ յուստարելով նմա չպատանել , յետ եղանելոյ խղճոյն արձակեցին հրացան մի 'ի վերայ նորայ , քայց 'ի բերմանէ քահանին խոցեցաւ զտան նորայ և անկաւ' յայնժամ դիմեցին առ նա սպանանիլ սրով ինչպէս հնարելով յինէն անծանօթ է քայց անկաւ 'ի նեղբնստուն և ի ձգուստ ե ևս :

Սպանիչքն յուղարկեցին մի 'ի դարձակալացն տեսանել զկացութիւնն մեր , զոր դարձաւ և պատմեաց ղողորմելութիւն կացութիւնն մեր , զանուանեալ խոհարար մի ազգաւ ֆրանսիս եկն 'ի սենեակ նաճապետին և տեսաւ զմեզ նիցս , յայնժամ ես և զան ուօչն անկանք առ յոտս նորա և աղաչեցաք նմա քարե խօսել վասն մեր ամենից զի մի' 'ի զուր սպանանիցեն , առ որ խոստացաւ կատարել ն :

Ետ նորա 'ի վեր գնալոյն կոչեցին և զես , և ես զմանն առաջի աչացս ունելով է լ առ նորայ և տեսի չորս հրացան պատրաստի կալեալ առ յիս ունէին , անկայ առ յոտս նոցա իւրաքանչիւրոյն առանձնակի , խնամով տեառն խոստացան զի չեն սպանանելոց և ոչ ումեք , յայնժամ վերստին դարձաւ խոհարար բարեխօսն մեր առ սենեակն առ 'ի դնել քառ 'ի վերայ վերացն բօմինթին և ածատրին զոր յետ քարեպես կատարելոյն այնպես ացկատաւաւ զվերս նոցա , քայց ածատուրն վասն երկիւղին և ուժ գնութեան ցաւոյն սկսեաց օրծալ զոր յայսմանէ եղև սպառճոտ յաւել և ևս քացուին վերացն և արձակումն սրեան , վերջապէս 'ի յայս ողորմելութեան մնացեալ մինչև գնուն մեր տուրան վուռլվէ , և անդ արկին զխարիսխ և մնացին սպանիչքն մեր մինչև ցմիւս առաւօտն , այլ 'ինոյն գիշերի 3 ժամուն խղճուկ ածատուրն հանգեաւ 'ի տէր , և 'ի յայգանալն պատանեցին զդին նորայ և զին

կե-

կեցին ՚ի ծովն , և ապա դաւաճանքն զնաւուն նաւէն արկին ՚ի ծովն և առեալ զամ յարկաւորութիւն իւնան ուղարկեցին քանիցս զօրաւոր առ սենեակն նաւապետին անդ եղեալ զերիս սն դաւիկ մատչին քերել ետուն և արկին ՚ի նաւին , և իբեանք մետասան հոգիք մտին ՚ի նաւին և զնացին , և նաւն (իբրև տեսաք) յանձնեցին ծառայութեան առնել զորինչ կամիցեն :

Յայնժամ մեր նաւապետ քօմէրն կոչեաց առ ինքն զմեծ ռասն և պատուիրեաց նմա ունել զկառավարութիւն նաւին և հասուցանել ՚ի մադրասն , ուր ան 20 երրորդ կէս աւուրն զառաջատես քացեալ եւլաք ՚ի փուլվէուց , երեկոյեան 7 ժամին հանդիպեցաք նաւոյ միոյ ֆրանսզի զոր մերձենալ առ մեզ իսկոյն արձակեաց զկողմնակի լինդսմօրն , անճառելի յանձնեցաք նմա զնաւն , յետ տիրելոյն ՚ինձ զան ոչխարն և զսուն ուսուին իսկոյն յուզարկեցին առ նաւն իբրանց և ՚ի կոճեղս եդեալ կաշկանդեալ պահեցին մեզ անդ , յետ այնու և զկառավարիչն մեր քօմէրն բերին առ մեզ հանդերձ կօվչի սպասաւորաւն իւրով , և նաւն մեր վաղաջան ՚ի միւս աւուրն արձակեցին առ մեզ :

Եւ մեզ երիցս նոյն տրկամթակալ պահեցին մինչև 8 օր և ապա ազատեցին , և յետ 24 աւուրց ՚ինաւոյն հետով ժամանեցաք ՚ի գադայ , և անդ խաբխաեալ յուզարկեցին մեզ առ յամունքն կողպատ լալ զամ էինչս , ոգանելիքն և այլն միայն զգեցեալ հանդերձիւք , և զնաւն յետ լցուցանելոյն զկամաւորութիւն իւնան և լեալ զնաց , նաւապետ քօմէրն մեր ևս ընդ իբրանց տարան :

Եւ մեք իբր 10 ժամու առաւօտեան հասաք ՚ի գադայ , քաղց և ծարաւ , և ոչ ունելով և ոչ դեկան մի , ինչև ինչ անցցուցաք զօրն համայն դաւնուելեամբ , մինչ 3 ժամ դէպ երեկոյեանն ժամանեցաք նաւ մի զոր վերայբերիր մատր Լասէդ կառավարչին պուլկինակ կոչէին , որոյ նաւապետն և այլ մի պատրոն , եկին ՚ի ցամաքն և հանդիպեցան մեզ , յետ լսելոյն զամ անցս մեր՝ խոստացան մեզ տանիլ ընդ իբրանց ՚ի պուլկինակ , և զնացին նաքա հրամանս խնդրել ՚ի քաղաքապետէն , քայց պատասխանեալեր ի ոչ կարեմ ի ծովուլ ի ոյց հրամանի ի ապա-

Հօրին մերոյ, յիշեալ պատմագրքն բազում նեղութեամբ և
չանցոցութեամբ ի կատարած առին պհրատան ի վեց երորդ
ժամին, և ի յեօթնին յաղարիէին մեզ առ նաւն էլեւ ածց
և նոքայ եկեալ ելաք անդէն, ի միասում ածուր խըր կէս օրեայ
ժամանեցաք ի փոլինոպ, և գնալոյն ի ցամաք նոքա չզգան առ
մնոր Լոյեդ կառավարչն և պատուիրին պահնայինն, զոր պատաս
խանեալքր ըմբ վաղուան առաւօտ բէրլեք առ չիս, նոյնպէս ի
միւսում առաւօտն եմ, ուրչն, և առան, գնացաք առ նա, ի րանչն
կառավարչն այն ետ երկոց պէտ անցս մի, և մեր առ կանչէին
գիծացաք առ մեզ և հրամայեաց պանդոկապետին յոյժ բարեաց
հոգալ զպէտս մեր ըմբ կէ րակրոց և ըմբ հանդերձից, և ետ
տացաք մեզ ի հանդիպելին որոք նաւի առաքել առ մոդրաս, և
մեք յոյժ գոհունակութեամբ մատուցաք շնորհակալութիւն վասն
բարեբարութեան նորա, և դարձաք առ պանդոկն զոր նշանա
ծաբերեալք։

Ի նացաք մեք ի հանգստութեան 23 օր մինչ հաղիւ եթող
զերկուս ֆրիգատս բրիտանիացւոց, հէօրէն և զիամօդ անուն
նաւ, զոր առ կառավարչին և խնդրեցաք արձակութիւն
յայնժամ հրամայեաց բարեբարն մեր գայթնքն՝ նաև կառավարչն
գնալ՝ ի դիամնդ ֆրիգատի, կատարեալ պհրատանան նորա
եւլաք անդէն և նախայ ամսոյն 16 երորդի ժամանեցաք առա
ջամբ և վարատեցաք ամենայն վտանգէ ոչխարհութեամբ Տն։

Յաղագս գրոյ ճշմարիտ գրեալ ՚ի Պարսն խաւսի Ճառագ. Զաքէոսէ՚ն ի Պուրակ
նահանգէն Նախիջեւանայ ։ 6 ։ 1794 ՚ի Հնդ, զոր պարսկաբար անուանեն Ֆէրէ
նկիզ Նահ

մեր ոչ թէ յուսահատութեամբ ընդդէմ թշնամոյն այլ վասն երկիւղին վինչ առնելն ոչ գիտէաք , վասն զի չիշեալ նաւէն թշնամոյն էր պատերազմական ֆրիգատ մի ֆրանսզի , և առնէր 25 թնդանօթս , զինչ կարէաք առնել և կամ ընդդիմանալ ընդ նմայ , իրաւի զի յոյժ ողորմելի էր տեսիլն մեր քանզի թշնամին էր այնքան սպառնայ որ համարձակիմ ասել իբր օդապարիկ , և կամ թռչուն , վերջապէս անցուցինք դառնութեամբ մինչ կէս գիշերոյն , յայնժամ ժամանեցան ֆրիգատքն մեր մօտ առ մեզ , և նշանացի լուսով յուսադրեցին մեզ ձնալ անելկիւղ . և ի լուսանալ առաւօտոյն որ էր 9 երրորդ նախայ ամսոյ աւուրն երեք շաբաթի , հրամայեաց կօմենդօրն այսինքն իշխողն փոքրիկ ֆրիգատին և ճ նաւտոյն , պատել թշնամոյն , և անճարացեալ թշնամոյն դարձաւ ի կրունկն առ ի վախչել , մինչև ցկէս օրն աշխատ կացան մեր բոլորինքն բայց ոչ օգտեցան , արագնացութ իւրեանց նորին պատճառ որ չիմանալի էր , ի փոքր միջոցի անեղեւզի եղև յայնժամ դարձան նաւքն մեր և դիմեցին առ ճանապարհս իւրեանց առ փոլպինանկ , զոր կէտ չորից աւուրց ժամանեցաք հանդիման փոլպինանկայ , և անդ նաւ մի ևս երևեցաւ մեզ , հրամայեաց կօմենդօրն գնել պնատել նորա , բայց ոչ ինչ օգտեցան , վասն զի և գոյն ըստ ստացմանն անեղեւզի եղև , և էր յայլ մի նաւ ֆրանսզի , կէտ այնու ժամանեցաք ի պոլպինանկն , ի 12 երրորդ նախայ ամսոյս , և այժմ ատկն է լսնել զմեզ առ մայրաղայ , յուսամ զԱՀ բարեաւ ճանապարհորդել մեզ յայս վտանգաւոր ճանապարհի զոր ըստ ասիցն , ֆրանսզի նաւք պակաս չեն :

Ա Հ Ա Զ Ա Ր Ա Ն :

Պրով հետև հաստատապէս յայտնիէ հայտարակ թէ զսա բռնափեսլ մահն բարեպաշտ Ա Ճ ուսուցր Տէր Սահակ Սահակեանցին , նաև յափշտակեսլ զոլն ստացուածոց նորին ի կողոպիչ թշնամեաց և այն · վայ պէնց Յակոբ Յարութեան պարծականն ստացուածոց նոյնայ հանգուցեալին , ինդրէ զնորհ ի հա-

հատարակութիւն, մի ազգի և գնման շարժելով՝ ի վերա որք և այլն մօրն և կողակցին յիշեալ ննջեցեալն, յայտնեն թղթով զոր ինչ առնելիս և պատրաստ նոցին առ յիշեալ ստացուածն, ցյիշեալ Յակոբ Յարութիւն իւնեանն։ Նաև եթէ ոմանք ծա նօթութիւն ինչ ունիցին՝ ի գործոյ նորին և այլն, զոյն և յայտնել լինի յիշեալ Պօղոս Յակոբն, այնպիսեաց մատ դասիրութիւնեն շնորհակալ լինել լոցեն մեծապէս։

Ի մագրատ՝ ի Համիրայ 25
և Յամի Տեառն 1794։

Բան ինչ գործ՝ ի պէտս Աշէտարէն։

Ոքը ինչ դիտեցեալ կամիմ ցուցանել զանա զանութիւն իւն տեղութեան աչաց՝ և լսողութիւն իւն յունկան, լիե որքան ունին պանապանութիւնս։ Քանզի սովորութիւն մարդկային բարուց՝ ալ երբեմն լսելով յունկամբ՝ որպէս լիե իսկ ապէս տեսանելի ակամբ անեղկեայ հաճատամբ։ եւ լիե ի լրանալ ուրուէ ասողին նկատեալով՝ և կամ ըստ կարծեաց և մտածութիւն անց մեյոյ ծանօթ ացուցանելով զմտան ինչ բանիցն ասացեալ, հաճուտմամբ իրև զճշմարտութիւն։ Քայց ըստ կարծեաց և ըստ փոքածութիւն անց իմոյ՝ ենէ ազ ատեմ, զի մեծն գնանալութիւնք տեղութեան աչաց և լսելոյ ունկամբ որպէս պատահեցուցանիմ։

Ի հանդիպի ուրեմն տան երևելոյ՝ գկնի ճաշելոյն մերոյ ընդ բազմելոյն ի տան նորա՝ ի մագրատ։ Քանզի՝ ի վաղուց հետէ լսէի զգանազան ստութիւնս՝ ի կողմանէ Քահանայիցն մերոյ (այսինքն հայոց) որպէս լիե երկնատաւք և ագահք իսկն։ կլինեն՝ ի ժողովրդենէ գքաճական պատուս՝ և տրանջեն գպատառտաճիսն, իբր լիե իցեն յոյժ անմխիթար արք և զղկեալք։ Նշ ես լսելով զայս ելկոր միջոցիւ սկսայ յուզել և գանել գհաւատո

տու

տուԹիւն քանիցն և մանաւանդ զկայմէից նոցայ ՚ի յայսմ ան֊
մխիԹար ժամանակի ։ Եւ յետ զգուշուԹեամբ վերատեսուչ֊
իմոց՝ գտի զնոսա իրաւապէս ՚ի յետին ԹղուաԹուԹիւնս , քան֊
զի զկամուտս որ նոքայ գտանեն՝ գրեԹէ ՚ի չէ քաւական միայն
հոգալ զծախս կերակրոց իւրեանց , դեռևս տարակուսէի Թէ
քաջքէ որպէս անցուցանեն զկեանս իւրեանց Թարց այլոց գոր֊
ծոց և եկամտից ։ Եւ ՚ի յայս մտածուԹեան վարանմանց ՚ի վեր
ացայեալ հանդիպի յօրում և ճաշէին անդ քահանայքն մեր ,
էհարց ՚ի նոցանէ ոմն ՚ի քաղմականաց անտի այսպէս , Տեարք մեր
մեք ՚ի յայսմ անաւրդիւն ժամանակի որ իսպառ վակեալ կան
՚ի դէմս մեր դրունք եկամտից , եԹէ այսպէս և եԹէ այնպէս ՝
անցուցանեմք զկեանս մեր , արդ՝ ցանկամ լսել ՚ի ձէնջ Թէ որ
պէսք կացուԹիւն ձեր , կարծեմ Թէ և դուք ունիցիք զգան֊
կատանս յեկեմտէ ձեր ըմէ ։

Եւ ես լսեալ զայս՝ (որով հետև ունէի ՚ի մտի զոր լու֊
եանէի ունկամբ , ըստ վերին ասացելոյս) իսկոյն յամ զօրուԹէ
զգուշացայ առ ՚ի լսել զպատասխանիս նոցայ , և մանաւանդ֊
Թէ անկայ ՚ի կարծիս ինչ , որպէս Թէ հարցանողն ՚ի նոցանէ ՝ առ
՚ի փորձել ՀԷտզտէ ։ Եւ ՚ի յայսմ մտածուԹեան ՝ լուա ՚ի նոցանէ
որք պատասխանեցին ցառն հարցանողէ այսպէս ։

Մեք նախ ըստ սահից մարգարէին կարիւնք եմք առիւ֊
ծոց մշտապէս մունչեմք և յայն խնդրեմք զկերակուրս մեր , և
եԹէ ած զապռաւս կերակրէ որք են կենդանիք անբանականք
՚ի ջրջոփ և առաւել մեզ՝ որք եմք պաշտօնեայք նորա ։ Երկրորդ
հնարկալուԹիւն մեծ ունիմք ՚ի ժողովեդնէ մերմէ , զի եԹէ ՚ի
ժամանակս շահաբերուԹեան կերակրեցաք ՚ի նոցանէ և հնարկ֊
կալեաք , ուրեմն և ՚ի յետին ժամանակի հնարկալեմք ։ Ել֊
զի ՝ գիտեմք զի որպէս մեք ունիմք պարտականուԹիւն տքնիլ
և ժխիԹարել զնոսա հոգևորապէս , ուրեմն և նոքա առանց
երկբայուԹեան հոգան ժխիԹարել զմեզ մարմնաւորապէս ,
այլ այլ ՝ եԹէ վասն մեզոց մերոց դիպեցաք յայսմ անաջող ժա֊
մանակի ՝ և մեք ցաւիմք ընդ հնութից մերոց ։ Եւ խնդրեմք յայ֊
ցոյել զյօղ ողորմուԹեան , և բուսուցանել զմարգագետին , զի
ջրոյք մեր ճարակեսցեն՝ տացեն և մեզ զկերակուր ՚ի ժամանակի ։

Եւ

Ինչ ես լսելով պայս՝ իսկոյն խոնարհեցուցի զգլուխ իմ և հոսկին քրտունք յերեսաց իմոց վասն պղ լուա՝ինոցանէ զայն՝ որ էր քաղցրովքն ներհակ այնմ վոր լծա՝ի քաղմից ոչնկամք, և անդէն տեսի աչօք։ Ո՞վ լիթէ որքան պղ ջացայ և հայհոյեցի զմտածմաձնոյ իմ և աճապղ կարդացի նոցայ սրբք անխնամ քամբասէին, և դովեցի վերկանամտուլթե Քահանայիցս այսոցիկ, և քաղցրալուր պատասխանատուժուլթեանց նոցա։ Վասն որոյ հարկ՝ի վէր իմ համարեցի դնել զբանս՝ի վէր քարտիզի համարելով պատաշխարան՝ի վերայ իմ և արկի՝ի մնդուկն ազդարարի պղ տպեալ քարոզեացի՝ի լուր հաստատակայ, և ներ ոմոյս եղի աստի առմուշլեքանդար։

Ոչ էՀ ցոնկացող ըալէաց։

Ա Զ Դ Ա Ր Ա Ր

Զոր պատճ շնալան լուէ։

Յոյն հաստատակուլթեան պղոր ըղձանալես տևի վասն խաղաղուլթեան պատե բաղմացն, դեռ եւս՝ինոցէոյ կացուլթեանն տևիլ պարտէ, քանզի նշմարանս ինչ ոչ պոյ խաղաղուլթեան, զանազան կապէլթք պատմեն պե րկատեսակ յաղթանակուլթիւնք, ե րբեմն ապստամբաց՝ և ե րբեմն միաբան տէրունեացն, յոյսպիսի կացուլթեանն դեռ և ս ոչէ յոյսնի լթէ առ ջ հանդչելոցէ պատկն յաղթուլթեան, և վերջանկուլթեան լուրքն պղոր յանցե լուն աղդարարջն մատուցանք՝ պայն և ս երկբայուլթեանն կախեալ, ոմանք պ հաճատան պատմեն և դոմանս հակադարձ, և որով հետև յոյսմ ե րկատեսակիէ քանն՝ ոչ ինչ վարկաք արժանի լթարգմանուլթեան մինչ այց արասցէ Տէր ըզցանկալեն հաստատակուլթեան ձեռնարկեացուք, և կամ որոք վայելուչ քան, վասն որոյ լթէ և քանիս շարքս միայն համարելիէ՝ի վեր գրեցեալն՝ քայց հաճատալ պարտէ ընթերցողն պ համայն քանից նուլթեն պայս իսկ են։ Ա յլ պհնարուն ապստամբաց առ՝ի հաճաքիլ գանձս յաստատակուլթեան հարկաճար վարկաք ծա-

նոթ

նուագանել ընթերցողացն զոր այսպես ընթեռնուն՝ ի կազել ի բառմքայտ պի

Եթերայեցիք (այսինքն Հրեայքն) բնակեալք ի Յե-
վիզնան (որ քաղաք մի ի սահմանս Ֆրանսա, ուր նախկնագար
էր յաշխառ Պապին յառաջ քան զփոխարկումն ի հռոմ) յա-
ղագս ղեկծուցանել լոյ զտասպատածս իբրեանց ի ձեռաց և ի կո-
ղոպտանել հատարակացն Ֆրանսա՝ զայս նորագիւտ հնարիւս առա-
ջանալ կամեցան։

Ընդեն նոքա ի քաղաքին յայնմիկ ժողովրդանոց մի հան
դերձ դերեզմանատամբ միով կից միմեանց, ուր ոչ ոք կարէ
մտանել՝ բայց միայն ազգն իբրեանց, տարան անդ քաղաքացի
դուղք լի ոսկով և արծաթով, զոր յուցանելով թէ դի մեռե
լոցէ (որպէս սովորութիւնէ հատարակ եբրայացոց զմեռեալն
ի նդկի ամրափակեալ դնեն ի գերեզմանի) թաղեցին եր
կիւղածութեամբ և ագով։

Յաջորդ միում մինչ կրկին տանէին զայսպիսի մեռեալս
թաղել լոյ, հատարակ ժողովուրդքն քաղաքին վարմացեալք երև
ելապես ծանրութենէ սանդղին, ակամն երկքայութիւնն ան
կանիլ, կանգնեցուցեալ զհանդէսն և քաղմութիւնն քայեան
զսանդուղն, և գտին լցեալ ոսկով և արծաթով։

Զգեստինն գերեզմանացն նոցա քրեցին վաղ վաղակի
և գտին անդ քաղուած զայսպիսի սանդուղս զոր հանեալ ղեմ
իսկոյն առաքեցին ի պանձարանն պի տպեսպի դրամ։

Այլ թէ միայն այսու՝ այլ և պանսպան հնարիւք և իշխա
նութեամբ հաճաքին, որով գանձարան ազատամքացն, քան ըզ
գանձարանն Յեհ երբայիս թէ անց և տերութիւն եանց
հատուածէ, կալցադրեալեն օրէն երբեք չքողալ ուժեք տա
նիլ դրամ և կամ ոսկի և արծաթ մինչ ի տերութիւնէ իբրեանց,
և քաղաքաւր աչիք նկատեն համայնից առ ի և իցէ եթէ ե
րևիցէ հատատութիւն՝ զայն և ատիրեն և առն նման թուղթ մինչ
իքր մերձակ, յուսադրելով հատուցումն ազագույից, և ըզ
գանձարանն իբրեանց ի հատատութեան պահեն վասն պիտոյից
իւրեանց։

Յայսմ ամսոջն անձրևեալ քաճականագոյն զոր ամ լինք լսեալեն ջրով, յատկապէս չըմբրպակոյ զոր 12 ամսոյ ջնջուն, և զոնալան լինք վասն յաճելոյծոյ քացեալեն ղհա նապարհս ջրոյ զի մի քակտիցէ զթուքեն, ՚ի մէջ յայսմ առա տուէթեան յուսան ամենեքեան քարեպէս առատուէթեանց ուռ կաց հնդեղինաց և այլոց։

՚Ի վեց երրորդ հատիրայ ամսոջս մկրտեցին զնորատա նուկն Պարոն Աճետ Աէթլին, որոյ կնքահայրն էր Պարոն Բազ րամ Սարգիան, զմկրտուէթիւնս այս՝ եղև հանդիսաւոր, և ժողվեալ ամ Տիկնանց և Պարոնաց ՚ի Ա՛ Յեկեղեցին, յետ կատարելոյն զՍուրբ մկրտուէթիւնն՝ միաբան ընկերակցուէթ զմանուկն ՚ի գիրկս կնքահօրն հանդիսական լապտերօք և Սրբա կրօնք Յարուէթիւն Վարդապետ և այլ քահանայիւք տարան ՚ի տունն նոյնոյ Պարոն Աճետին, զոր անդ պատրաստեալէին ըզ պէսպէս զշարակս և քաղցրեղէնս զոր հանդիսեալքն համայն ճաշակեցին քաղցրուէթեամբ և խնդալին զծնունդն մանկան զոր անուանակոչեալէին Թորոս։

Յայսմ ամսոջս մի մեծ և մի վնաս նաւ ջարուսվեն եղեալ ՚ի մուչլ քանդարն, յազագս ալէկոծուէթեան ինչ զոր հանդիպեալէ անդ, երկոքեանն ևս ստացուածքեն երկրակա նայն։

՚Ի 24 երրորդի ժամանեալ կէրօն նաւն ենթ կառա վարուէթեան Սիմպսէօնին ՚ի չինուց, զոր ելեալէ անդէն ՚ի 22 երրորդ անցեալ ամսոյն, ՚ինձմա եկեալեն պարոնայք Դրիգոր Սարգսար Յարութեանն ՚ի չինուց, և Աէթլ Մկրտճեանն ՚ի պոլ պինանկ կղզւջէն։

Յաճել մնան բեռանն կէրօն նաւոյս ասեն թէ շաքարէ որ նաւ ապետն առնիլոյ առ քամբայի, և բաղուքք ՚ի մեր ազգէն ստացալեն գանագան ապրանք։

Չինու վաճառականուէթիւնն ՚ինոճաւ կացուէթեանէ եղեալ, ոՓիօնն վաճառելեն մէկ սանդուկն 460 մուչլէն մինչև ՚ի 300 և քան զերեք հարիւրն պակաս, քամբակն մէկ

փնքըն ։ ։ դայիլէն մինչև 7 դայիլ 2 մասն ։

Ցետ կէրան նաէոյս պատրաստիէ լեալ գանջավար նաէն, ելանել առ աստ ։

Իբ գնացեալ նաւքն ելանելոցեն առ կալկաթայ և քումքապի, նոցում ելանելոցեն առ կալկաթայ պարոնայք Աէետ Յովհաննէսեան, և Պետրոս Մալխասեանն, Ապտի կոստէլ նաէաբէն ։

'Ի կալկաթրոց և 'ի քումքապոց ելեալ նաէքն ամբող չ ժամանեալեն 'ի գանթօմ, բայց 'ի մի նաէն որ ելեալեր 'ի քումքապոց Սիդպիդէ գօայ անուանեալ, որ 'իմալապտ յեստէ մնացեալ ։

Հազրէմ սանդուղք աֆիօն անծախէ մնացեալ, որ ըստ աստղթեանց 1800 մինչև 2000 սանդուղք, սոյնպէս և քաղքէմ քամքակք գոյ անծախ ։

Վերջապէս չենոյ վաճառականութեան կացութիւնն 'ի յայսմ հատորի պարզապէս երևեցոյե, զոր 'ի գրոյ միոյ հատնեալէմք ։

''Մնաց արդ առնեմ որ ինչ ուժիտովն և ինչ ուժիտա կարճեց, բայց սլամաճ խաւանիք ոչ ինչ սլամաճ խաւել լիվ գններ երթե ֆրանկսիկն մեզ բռնել լիներ շատ ուրախ գննիր քան լիե էապէս դաւն քաղարի չկանդիպի, էն ողբմելութեան քաղարինաք հանդիպել որ 100 ին 20 պակաս ապրանիք ծախեն էնել չի ծախման, քդունիք կէան ծախվելայ վայ էն ծախսին որ ծախվելայ, յուսայելամ քէ որ մին ողբմելի իւն առի միւս տարին մնացեալ ապրանքն շատի ծախվի որ տարէս պարան դուս գոյ յուս քէ ։''

Զանազան գրեանք երևեցաւ աստ յառաջս 'ի մանրութեան որոյ վերջին անցեալ 'ի իրոյ մնէնէ զոյք պատմեն 'ի է յետ մնացեալ դալիճան 'ի նախայ 26 ին ելեալէ առ Ալկսանդրիա ։

Պանիրլու ծախսն ապրանայ յոյժ նուազ արտիճանին կայ, զոր գրեն 'ի է ըստ մտածմանց իւրեանց ոչէ վաճառելոց այնքան պի կարելին հատուցանել զվարձս քեռնակրութեան և այլն ։

Եւս գրեն 'ի է ուտկրայ ապրանքն քոլօրովն անվաճառելէ, և մեծ հարկաէորութիւն գոյ դրամոյ 'ի քաղաքն մանի-

լայ

լայ։ Ֆօրտ լուիս նաւն ենթ կառավարութեան Ուրիլին ժա-
մանեալ անկնաս ՚ի 21 երրորդ անցեալ ղամար ամսոյ, մեր
ազգէ պարոնայքն ՚ի յողջոյնի եան են։

Ամսոյս 29ին կավելն պատմէ թէ Սաֆօլք պատերազմա-
կան նաւն անգլիացւոց ըմբռնեալէ նաւ մի Ֆրանսզի ՚ի Ա՛չին,
զոր գնացեալէր անդ վէրուայ Ննջանաւ, և տարեալ ընդ իւր
՚ի պօրտլենկ։

Կ՚ասէ թէ՝ Սէնտուրիոն պատերազմական նաւն ան-
գլիացւոց ՚ի 18 երրորդ ամսոյս ժամանեալէ ՚ի Ա՛նջանգ, զոր
պատմէ թէ՝ հանդիման մըրիստու եղեալ ֆրիգատ Ֆրանսիացոց,
այսինքն Միբիլ, Գլորդէնմ, և Վինեվօյ, և այլ նաւ մի, պա-
տերազմեալեն ընդ Սէնտուրիոնին մեր մի ժամ և կէս յոյժ
սաստիկ, յորմէ ընդիմուեթեանցն Դիտմօդ պատերազմական
նաւն անգլիացւոց, ոչ եղև կարևոր մեր գնալ, և օգնել ղընկերին իւրոյ, յաղագս նեղհակուեթեան հողմոյ, զոր թէ և մեր ՚ի յաճախելն մեր գնեցեալէ՝ քայց ՚ի տարաժամելն աւուրն, և ՚ի պատճառ ճնոսից զոր կրեալէր սէնտուրիոնին պատահաւորեցան անջատիլ ՚ի միմեանցէ, սպանեցեալեն 3 անձինք, և վիրաւորեալ քա-
զում ՚ի սէնտուրիոն նաւուջն, քայց ղեր ընամեանն ոչ ինչ պիտեն, այլ մտածեն թէ՝ քազում է լինել լոյց, յորդոս քաջապէս ար-
ձակման թնդանօթից ՚ի սէնտուրիոն նաւէ։

Յայսպարտնէն

Յայսմիկ լնցի ամենեցուն, զի ովոք առնել լիք ինչ եթէ
ունիցի ՚ի ստացուածոց Հանգուցեալ առաջնորդին
նոր Ջուղայու Սրբասկրծին Տ՚ Յակոբ Ալիք Եպիսկոպոսին, շնորհ
առնէ լավ յայտնէ կտակակատարացն նոցունց Հանգուցեալին, նախ
քան լցանալն մի տարի ժամանակի յօրէ այսմանէ. և ՚ի նոյն դուռնակ
եթէ Էտալոց լինչ լինիցի, յատուցանել ընդ րեն յիշեալ կտակա-
կատարքն։

՚ի մադրաս ՚ի Համիրայ 30 1794։

Յ՝ապրս Գլաց Գլէ՝ա Ի Պ՝ոլոն Սուէ՝ան՝ա Յուհան՝էս Գո՝լմէ՝ան՝էն ,
(ըս՝ Բ՝ան՝ Ի յ՝ապ՝ոֆ՝այն ա՝ա՝ֆ՝ն՝ Ըս՝ֆ՝ֆ՝ա՝ն Պ՝ա՝պ՝ֆ՝ն) ա՝ա Պ՝ոլոն Փէլէ՝
պ՝ս Յ՝ա՝ֆ՝ Պ՝ա՝ֆ՝ա՝ն՝ :

. ամրոյ 23 որ ըստ լսոխնատուց դիսէմբր 19 օրն
ուրբաթի առաւօտն մադ բահս կառավարչէն պատ-
ճէլի Լորդ Հօքէրթին իւր նշանածն ընդ նմին քաղա՛մ պարնիք
որպէս սնուհանքն նե ըքոյ ազգեմ առնելոց , մադ բահէն վե րկա
ցին եկեն մեծ մոնթեն ; կօռնէլ Ջիլսի հետ հրամէնք արարին
յետ այնու մոնթիցն վե րկացին 2 ½ ժամ կէս օրե այ հասին աստ
և եկողքն այսքիկեն , Պատռճելի Լորդ Հօքէրթն , իւր նշա-
նած Լէդի Հօքէրթն , Օրիորդ Էդէրլի , Մստր Էդէրլի , Կօռ-
նէլ Ըսթէրլինկ ,Մ՝իսթրիս Ըսթէրլին Կօռնէլ Ուիլիսն , Մէջըր
Հօրիսֆօրդ , Ջոսիւան Մէկալի , Ջոսիան Դրէնթ , Ջոսի-
ան Էլլին , Լէփտնէնթ Ֆարքին , Լէֆտնէնթ Անդրէ Ջիլս ,
Դաքտօր Անդրիսան , Դաքտօր Հէրի , Մստր Իուլիքն , Մստր
Պօրչէր , Մստր Լ՝օքհէք , Մստր Էքսօթ , Մստր Ռուբօս , և
Լէֆտնէնթ Լինէս :

Յառաջ քան գնացս տեղս գոլն ՝ Մստր Ըստվն Պապա-
նն տեղէս վնաց ղեմ հանդիման պատվե լի Լորդին մինչ պամէլ
ղոր անդէն ընկե րակցուիլ իւն առնելով եկին մստր Պապանին
ցանքն , և տեղս եղեալ քանորքն Թէ այդ գործք և Թէ օգ-
երք , իմ և մստր Էդվարթ մօնթգ նե ըքոյ ե լտնքն կարգաւ
կանգնեալէին ընդ գործավարօքն իւրեանց , ն սուընդ հրամայօղքն
և վերակացուօղքն քանին , և և ս գլխաւորք դեղօրէիցն , և մստր
Պապանին վարձկան յորիչքն կարգաւ կանգնեալէին , պատռճե-
լի Լորդին վճռարկական ոզջ ընչս մոտուցին յոյժ խոնարհուք ,
ընկալաւ զոր ընչս նոցա քաղօրիկ եղեալցն , Թէ այր , Թէ կին ,
Թէ տղայ , և Թէ աղջիկ , քանակուք իւնքն էին աՀելի քան զվին
հալօր հինգ հարիւր հոգիք , յետ այնորիկ մին Թնդանօթ ձգե-
ցին ՝ինշան զի քաղօր քանվորքն գնայցեն ՝ի ճամ ։

Իբ յետ այնորիկ 3 ½ ժամին քաղմեցան ճաշն , յետ ճա-
շի ցն ՝ի պանաղն գեղօրէիցն եկոց ալէսպէս գուսանք և խաղա-

ցողք

ցօղք ուրախական խաղս տրկին քաղցր պարգև գտան յետ
այնորիկ մերձ վեց ժամ դէպ երեկոյեան բոլոր եղեալ պատր-
նայք և տիկնայք , ձիօք , կառօք , և փայտաբոյծ դնացք մտր
Պօպանին բամբակի առան , բոլորն մանեկինք , և բոլոր մտր
դիքն ողք էին ' ինձեր իմամ հրամանի ' ի գործս իւրեանց կային ,
Լարդն և միւս Պարոնայքն յոյժ հաճեցան և յետ այսոց քանից
յետ դարձանք ' ի քնակս մեր իշխն առ ' ի ըմբել զ ջայն , յետ այն-
ու իյերեկոյն տեղոյս դէ ղօրէիցն ասպարկօզք եկին բազմաբոյ կէ րայ
գկէ րայ պատուհին և պարգև ետան , և յետ այնորիկ ' ի յընթրիս
քաղցեալ ապեցան , և ապա ամանք ' ի վրանի և ամանք իտանն հանգ-
ստացան : պատվելի Լարդին յետ եկած 19 վրանք էին զորս իտաւին
մնաց զուրայ կարգաւ տրկին յոյժ յանդամանք մերձ 100 ձիավորք էին
մերձ 150 սիպայի այսինքն յետևակ 14 ֆիլ . 13 ուղտ . մերձ 100 կո-
վակերաև 200 անց քեռնակիր յարկաւորութիւնք , երեկոյեան 8
ժամին Լարդին հաց ուտել էր և յարկավորութեանքն ասպէն ոտրին
10 մղոն յետ , դինախաճաշիկն , անդ պատրաստիցեն : Ընդ մտոյս 24
ասպաւորշ $\frac{1}{4}$ ժամին Լարդն տանդ երթ բոլոր պարոնայքն մտր Պա-
պանին ոտէն էլին , Լէդի Էօբէրդն և միւս տիկնայք ' ի վե րայ
վերն նստան գնացին փոքր ճանապարհ տպա վայր իջան , ' ի պատահ ան
շաղթին վերայ զոր նե զուին պատճառէր , և մտին իսիանքին գնա-
յին յոյժ տե զի պորնախաճաշիկն պատրաստե ալէլին , յետ այնու դը-
նայն Սիվըմ վալեջ ադ անդ էն գնալօցեն երկրամէջն .
Լարդին յետ գնացօղք պարոնայքն յետն դնացին , մադրաս գնացօղք
պարոնայքն և մտր Պապանն յետ եկին աստնապնաճաշն կերին և ր-
ճկոեան գնացին առ մագրասն :

Սկյ և ս տանեամ մտր Պապանին բամբակի որպիսու-
թիւնն գրեմ , յոյժ ուրախաւ ասէլ որ օր ասւուր նոր և ս ե ր-
նուրիկ ամենայն առուր անպակաս , 34 կանի , և այժմ հնձե վք
ցի ' օրն 100 կամ 120 ուղտի լ և պակասն 40 45 ուղտի լ յոյս ու
նեմ ' ի տէ տեսնէ որ այսու հետ շատ առնել գտանեմք օր մի ծ
սիսիճ արտնիչ լինել լոց մեզ վաստակողաց , և այլն և այլն և այլն :

Յուն լ յոյսմանէ յանկամ երջանկութի ե անդ :

Ես վանսոս Գոնսալես Գուլամբեան :

Էրամնոց խուարհ ծուաց
Ի մարչուր Համիրոյ 27 \ Ի թուին 1794

Գինը ըստ պրանց մատուցման ճախանձելի, քանկալոր ապրանաց և անաղ
ջեղինաց յատկութիւն իննայ Հոկտեմբեր ամսոյ 28 թիւն Քրիստոնէական 1794։

(Ապրշումեղինայ գինքնեն)

Բանուկի լէվ ավալ ապրիշումն որոյ կէսն ճարմակ լինի ֆի ղետրն		44 յունուկ
ԵՒս դօյումն		42
ԵՒս սէռումն	տասնէն	41
ԵՒս չարուքն	բոլորն դեղին լինի	40
մայր ուղնդրին բոլորն աւալ և կէսն ճարմակև կապն ևս իւրնէ լինի		34
ԵՒս	չորսէն մին քաժինն ճարմակ	32
ԵՒս	դօուտ ունենոյ եօթնէն մին քաժինն	31
ԵՒս	կապն ևս չուանով լինի կապած	28
Ըտղնագարոյ ցեղն	դօուտ չունենոյ կապն իւրնէն լինի կապած	26
ԵՒս	դօուտ ունենոյ	24
Հիւրփուրի երեք նախի կայեայ ապրիշում		23
Սէտապատի մին նախի ապրիշումն		39
ԵՒս 2		26
ԵՒս 3		22
Ռուխտոյ ալորած ապրիշումն		13
ԵՒս անալորած ևս		10
Դօուտ ուղնագարի ապրիշումն		4

Շօրթ եղինաց գինն

Ջօլանդզի 70 թօլանոց փուշակի պանջ ուանկի չէլինն ֆի փուտին	100
ԵՒս 60	90
ԵՒս 56	75
ԵՒս 50	58

ԵՒս 46	ավել քալուչկրի փուշակին	55։
ԵՒս 43	դօյում	50։
ԵՒս 40	սէռումն	45։
ԵՒս 38	չարուքն	40։
ԵՒս 45	բոլորն կարմիր	50։
Միրզափուռի կարմիր չէլինն		30։
Դահրի ավալ չէլինն		55։
ԵՒս դօուտն		50։
Սէդաքադի նաքդին ավալն 4 ուանկին քարակ խաթէրունենոյ		20։
ԵՒս դօուտն		15։
ԵՒս սէռումն		10։
Օվանկշայի ավալն 40 ձեռնին		26։
օվանկշայի դօյումն		23։
օվանկշայի սարին 50 ձեռնի		45։
մալդիռ ղուլէնին 20 ձեռնին ավալն		30։
ԵՒս 20 դօյումն		26։
փուշակի քամարիդար 12 ձեռնին ղուլէնին ավալն		23։
ԵՒս 12 դօյումն		19։
ԵՒս առանց քամարի 12 ավալն		18։
ԵՒս 12 դօյումն		15։
ԵՒս 10		12։
մալդիռ ալաջէն ավալն ֆի քառումն կէսն մոտիճուր քամարիդար լինի		42։
ԵՒս հասարակն		35։
ԵՒս ալաջոյ սարին 50 ձեռնի ավալն		60։
ԵՒս 50 դօյումն		50։
ԵՒս 50 սէյումն		45։

Թէմպի տօփաթին ավելն 10 ձեռնին	Ֆի քուռին 30
Եա • դօյամ 10	25
Եա • սէյամ 10	20
փուշակի սըստրմանիթաղլըքին ավելն Ֆի 15 ֆարդինն	45
Եա • դօյամ	40
Եա • սէյամ	30
Միրզափուրին	25
Չափայ աղլըքին Ֆի 7 ֆարդինն	26
Չափայ սարին 16 ձեռնին	29
Եա 14	26
սէիդ ապատի քուլֆաղարն 16 ձեռնին	80
Եա • սարին 16 ձեռնին	160
Քաղկի շիր շաքարն ավելն	40
Եա • դօուռին	35
Ստաքին	20
Թէմբի 20 ձեռնի սարին	45
Եա 18 Եա	40
Եա 16 Եա	35
Եա 14 Եա	30
Դօլ քաղանն	30
Մանկապօվթին 10 և 8 ձեռ. ձիքս և $2\frac{1}{2}$ ձեռ. լէնգքն	25
Եա • 8 և 6 ձեռ. ձիքս և 2 ձեռ. լէնգքն	18
Եա • 6 և 4 ձեռ. ձիքս և $1\frac{1}{2}$ ձեռ. լէնգքն	14
Չուշայ թլքուլ 20 ձեռնի սարին	55
Եա Եա 18 ձեռնի սարին	50
Եա Եա 16 ձեռնի	45

Մանկատարին 20 ձեռնի	30։
Մանկատարին 18 ձեռնի	28։
Մանկատարին 16 ձեռնի	26։
Ջուռաց մանկապօվթին	18։
(Լէզ և թէլեղինաց գինն.)	
քանկրլուռ ուղն Ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթլն	20։
Մատ թախս ուղն	28։
Կոնջթի թէլ	23։
Գէնագարշաքի թէլն	20։
(Ընտաջեղինաց գինն.)	
քանկրլուռ շաքար ավելն Ֆի քանդին	16։
Եա շաքար դօյումն	13։
Եա գուռն	10։
Եա կարմիր մուսաղարդն	4։
Եա սագիկնթին	7։
Եա ժիրէն	28։
Եա ջուր սարակն	16։
Փխիկն	5०։
Եա փխիկնին փէչին	20։
Ավալ ռաթինագարի քրինձ Ֆի գարանն այսինքն 9256 և կէս ռաթլն	80։
Դօյումն	70։
Կարգասիօն քրինձն ավելն	60։
Եա • դօյումն	50։
Եա • սէյումն	40։
Կունճիթն	90։
Նոխուդն	55։

պիտի անոյշ պիլէն	45:
վանանց դալը	60:
լիժուար դալը	50:
ևս կոտրածն	60:
քուրլիժին	60:
պնդայ ջօլի ցորէնն	55:
պաշդիտուն	40:

(չինու տպրանոց գինէ)

Չինու ամէն կարգի տպրիշումն ֆի փիլքուն ու 33 ռաթլն 33 տուկէն	225
ևս դօռամ ֆի	190
ևս սէաթն ֆի	90
ևս չաղաթն ֆի	80
ևս քանկն ֆի քառին	11
ևս 45 փիլքի սիտին գոյն կտռնգանոց դէ գէն նպատ ըսանկ սեվ և ճարմանկ ֆի	18
ևս 45 վէրմէն պառնոյն սիտին ֆի լծանն	18
ևս 35 ևս ըսաստրին	10
ևս 35 ևս ֆիլօրին	12
ևս 45 ևս գ ամանին	14
ևս սիկկիզօօ	6
ևս ևս պէլտին	5
ևս ևս ֆաշա պատն	5
ևս լիժուժ ոնտակն ֆի քանդէն ու 500 ռաթլն	28
ևս ժիպտկն ֆի փիլքուն	50
ևս տպրշուժ չարժ ըլլն ֆի դանէն	1

ևս քաղաքէ մը 100 դանէն	12½
ևս փոքրն ևս	9
չինու տվող չինչինու ճարտակ մարին ֆի քանդէն	50
ևս դօռամն	40

(ֆէդուայ տպրանոց գինէ)

մոմն ֆի քանդէն	80
ղալեմին	55
քիչ գէ մարն ֆի մին ռաթլն	5
ազդ ե պէշն ֆի քանդէն	50
ձկան կաշին ֆի 100	2
քաղէն	30
ֆօթոլ տախտակն ֆի 100 դանէն	30
դէրան փոսան ֆի դ անէն	20
չիմբի տախտակն ևս	6
տախտակի քան մը լիժ էրկ ֆի էրնգ փարին	1
տէտլ մարֆինն ֆի քանդէն	150
դօռամն ևս	120
սէռամն ևս	90
չաղաթն ևս	60
էտքն ևս	30

Պուչկի քանդ տպրագրոց տպրանոց

քան մը հոլդինն ֆի քանդէն	58
ճիլկ	10
և տնտանոյ լիժուայ տարինն 92 50 ½ ռաթլ լայնոց պատմն	90
տվող լիժուժ ոնտկն ֆի դ անէն	5
դօռամ ևս	2½

ձեռնադրեր եղբ. եպիսկոպոսաց	ձեռնադրեր եղբ. քահանայից	ձեռնադրեր եղբ. սարկաւագաց	ձեռնադրեր եղբ. դպրաց	
15	1	դկ	Շաբաթ	Տօնէ Աբգար Քակօքայ ի ծբնայհայրապետին և այլն
17	2	դձ	Կիւրակէ	Զօրմարդ
18	3	դկ	Երկու շաբաթ	Հայրապետ տայն Իգնատիոսի և այլ
19	4	դձ	Երեք շաբաթ	Թէոդոմպոս Եպիսկոպոսին և այլն
20	5	դկ	Չորեք շաբաթ	Պահ
21	6	աձ	Հինգ շաբաթ	Կուսանացն Ինդոսի Դոմնայի և այլ
22	7	ակ	Ուրբաթ	Պահ
23	8	բձ	Շաբաթ	Ածաջին Տօն Պաւէլի ի մարգա
24	9	բկ	Կիրակի	Հինգ ե բրմարդ
25	10	դձ	Երկու շաբաթ	Սուրբ Յովհաննու Նահապետին Լ Քրիստ լուսնէ
26	11	դկ	Երեք շաբաթ	Ածաթե լոյն Պետրոսի և Պօղոսի
27	12	դձ	Չորեք շաբաթ	Պահ
28	13	դկ	Հինգ շաբաթ	Ոդոդոն տրատոնն Քակօքայ և Քոհա
29	14	աձ	Ուրբաթ	Խարիկենդան Անկող ե անն տրահոնն
30	15	ակ	Շաբաթ	Պէչք ծննդեանն Քրէ և տօն Խարտէզ
31	16	բձ	Կիրակի	Ել ց ե բրմարդ Պահ
Յունվար 1	17	բկ	Երկու շաբաթ	Պահ
2	18	դձ	Երեք շաբաթ	Պահ
3	19	դկ	Չորեք շաբաթ	Պահ
4	20	դձ	Հինգ շաբաթ	Պահ
5	21	դկ	Ուրբաթ	Ձ բազատրեայ Անկող ե անն Քրէ
6	22	աձ	Շաբաթ	Տօն Անկող ե անն Քրէ
7	23	ակ	Կիրակի	Տօն Անկող ե անն Քրէ
8	24	բձ	Երկու շաբաթ	Տօն Անկող ե անն Քրէ
9	25	բկ	Երեք շաբ	Տօն Անկող ե անն Քրէ Լուսանոյ
10	26	դձ	Չորեք շաբաթ	Տօն Անկող ե անն Քրէ
11	27	դկ	Հինգ շաբաթ	Տօն Անկող ե անն Քրէ
12	28	դձ	Ուրբաթ	Տօն Անկող ե անն Քրէ
13	29	դկ	Շաբաթ	Շ օր Անկող ե անն Քրէ
14	30	աձ	Կիրակի	Առաջին

Հաւատոյ 18 ուրբն երկան աստի Արքակրօն Տէր Յարութիւն Վարդապետն Ընտիանոյ Կիպտի որպէս Ուխտն. և Հանդուցեալ Յովհաննէս Տէր Յակոբի որդի պարան Ստեփաննոսեան առ Մշլիքանդարն։

Ննջեցեալք ի կալկաթայ

Ի 29 երրորդ անցեալ դամայ ամսոյն Տիկին Զանէզան Յարութիւնեանն ծնեալէ Դուստր մի։

Ի 4 երրորդ Հոկտեմբեր ամսոյս Տիկին Մարիամխանում Աճատուրեանն ծնեալէ Որդի մի։

Պարան Սէթ Արկրտիչն զոր ի վեր սուացաք թէ կէրթանօվ փոլիսնանկայ եկեղեցւոյ. սոյ մի և նոյն երիտասարդնէ որ քանի ամաւ յառաջ սուրբ էն արշակ նաճաճն եկեալէր իբր քանոնակուտար (այսինքն սուպրկարդ) նոյն նաճէյն, զոր կետ եղաւ նե լոյն աստի առ փոլսինանկ ի ճանապարհի աուագեալ արշակ նաճէն ըմբռնեցաւ ի ֆրանսէ որ ամ հինչս սոցայ յափշտակեալ և կողոպտեալ տարան. և իբրեանց թողին ի ցամաքի։

Նշմարանալի իւն

Հոկտեմբեր 30 աւուրն ուրբաթի երեկոյեան ամենացաւ գարան պարտոն Յարութիւն ընդ օրի որդի Հիւսդոյ Սէթ Տէր Աբեանն օրոց խ աշխարէ էնէր գարան Բազրամ Սարգսեանն։

Յափրնեւան հաւատք։

Հոմիրայ 5 Բրիտ Մէնիշ քափտան Հէնն հատաւ վաճառի շէրտից
Հոմիրայ 11 եւս առ կոյլ կաթ ոչ։
17 նաւ Թարմոթ քափտան Թոմաս հատաւ Կոլոմբուց
23 եւս առ վաճառի շէրի։
9 նաւ Ուօչէտոյ քափտան Ցմէրտ հատաւ գոյլ կաթուց։
24 կէրօն Ալիմպոն գանձ օմոյ։
կատր Շօլէլնօղ Պրոդ մուշ լինքանդարոյ։
Անոյ Դիանոյ Մօկէնզի կօրնդուց
25 Նաւ Անոյ ֆէնիքս Յորջոն առնդուանոյ
Բէնջամին եւ յոթիլամ Միրթէն քէնկօճ։
Ալիք Վիօլինան քանակուց։
26 Ատրտ Խարն առնդուանոյ։
28 Դաւթիս Լուսֆոծն առնդուանոյ։
Անոյ ֆէտոյ մադուս Նէրբէրթ կոյ կաթուց։
29 Ատրպոյդ գէրլի Բէհնի կալ կաթուց։
30 Անոյ էպօկենգ Յուդէօն մուշ լինքանդարոյ։
Ա ինչև առաւօտս։

Ցետևմունք պատմու[illegible]թե ան վոքրիկ Էկկին Էջ 97։
Լուրք պարսից . . . . . ։12։
Աւաճ, յաղագս կամապաշտու[illegible]թե ան . . ։14։
Ընտանեաւր, ՚ի բ սրե կամէ ազդ ատրարին . . ։15։
Նւաճ, տակս խարէրդոյ մ կանայն . . ։21։
Ատրէ պատուճե[illegible]լն Լուրդ Էօքէրլճի[illegible]ին առ երիս մահ
ատպատան, Հանդե[illegible]լ կ սրճատօտ պատմու[illegible]ք սոյն մնհա
պարտոյն կախե լոյն . . . . . ։22։
Թուղ[illegible]թ պարսն պետրոս յարու[illegible]թ իւնին Հանդե[illegible]լ
պատմու[illegible]թե ամ[illegible]ն վալաջայ նաւ[illegible]ն . . . ։26։
Անդ ֆօրի[illegible]թ լուիս սնոյին աստէն առ մանկ[illegible]ոյ . . ։31։
Աղգ արարու[illegible]թ իւն յաղագս ստոյգ[illegible]ածոյ Հանգուցեալ
աստուածաւորու[illegible]ր տէր ատե փանիտոսին . . . ։32։
Լան ինչ գտեալ իանդկի տղդ ատրարին . . . ։33։
Լուրք Էնբօպիու, տի դոյս, չինաս, և մանկ[illegible]ան, [illegible]թ է
կոցու[illegible]թ ենէ վանճատականաւ[illegible] և[illegible]թ է պատե բազմին . ։35։
Յոյտարարու[illegible]է վասն ստոյգ[illegible]ածոյ Հանգուցեալ
աստուծոյ[illegible]ին Քրիստոս . . . . . ։39։
Էատար գ[illegible]ոյ մ[illegible]ոյ ՚ի պարսն ՈՒ։ Ց։ Գուլամրե[illegible]նէ իմաւրչուրայ ։40։
Դ[illegible]ին զանազան իրաց այսինքն պէկ կուռէնի[illegible] . . ։42։
Տօնագուց առաւ[illegible]կա ամոյ . . . . . ։48։
Ձնունդ, ամանու[illegible]թ իւն և այլն . . . . . ։49։
Ամոյս նաւ[illegible]ատե կու[illegible]թ իւն և գնացու[illegible]ն աստէն . . ։50։